

Relvapoliitika laiapõhjalise riigikaitse alusena

Aku Sorainen, Ulrika Paavle

**Põhimõtte
Koda**

**Relv ei ole üksnes kõrgendatud ohuga ese,
selle käsitlemise oskus on osa
laiapõhjasest riigikaitsest.**

Sisukord

Kokkuvõte	5
Relvapoliitika eesmärk	5
Kuidas eesmärki saavutada	5
Peamised riskid ja takistused	5
Probleemipüstitus	6
Relvad Eesti lähiajaloos	6
Euroopa valitsev arusaam relvade tsiviilkasutusest on	
sisejulgeoleku keskne	7
Eesti tänane julgeolekuoht on eelkõige väline	8
Laiapõhjalise riigikaitse ehk totaalkaitse kontseptsioon	10
Kaitsetahe	11
Valdkonna ülevaade ja poliitikaettepanekud	13
Ajateenistus	16
Praegune olukord	16
Ettepanekud ja riskid	19
Kaitseliit	20
Praegune olukord	20
Ettepanekud ja riskid	21
Laskesport, lasketiirud ja laskepaigad	22
Praegune olukord	22
Ettepanekud ja riskid	25
Jahipidamine	26
Praegune olukord	26
Ettepanekud ja riskid	28
Relvaharidus koolides	28
Praegune olukord	28
Ettepanekud ja riskid	29

Relva omamise õigus	30
Kehtiv relvaseadus	30
Relvaseaduse rakendamispraktika	33
Statistika – relvad, relvaomanikud ja relvakuriteod	33
Ettepanekud ja riskid	36
10 poliitikasoovitust	39
Seada ühine eesmärk ja hoida teemat elus – Riigikogu	
riigikaitsekomisjoni liikmed, Kaitseliidu	
vanematekogu ja Eesti Reservohvitseride Kogu	39
PPA relvalubade menetlused – PPA juhtkond	39
Lasketiirude rajamise lihtsustamine – Siseministeerium,	
Riigikogu	39
Suurem kaasatus Kaitseliitu tegevuse tutvustamise ja	
sobivate osalusviiside leidmise kaudu – Kaitseliit	39
Kaitseliidu relvade hoidmise ja kasutuse põhimõtete	
uuendamine – Kaitseliit, Kaitseministeerium, Riigikogu	40
Relvaseaduse uuendamine – Siseministeerium, Riigikogu	40
Riigikaitseõpetus koolides – Haridus- ja Teadusministeerium	
koostöös Sotsiaalministeeriumiga	40
Kohalikud omavalitsused	40
Mõõdikud ja avalik eduaruandlus relvapoliitika ja kaitsetahte	
mõõtmiseks ning suunamiseks – Kaitseministeerium	41

Kokkuvõte

Relvapoliitika eesmärk

Raporti keskne järeldus on, et Eesti tsiviilrelvapoliitika peamine eesmärk peab olema elanikkonna kaitsetahte suurendamine. Muutunud julgeolekuolukorras, kus peamine oht on väline ja lähtub Venemaalt, ei ole relvapoliitika käsitlemine üksnes sisejulgeoleku küsimusena enam adekvaatne. Relvapoliitika peab toetama laiapõhjalist riigikaitset, kus riigi kestlikkus sõltub ka sellest, kas elanikkond on valmis ja suuteline kriisiolukorras tegutsema. Kaitsetahte tagab enesekindlus, mis põhineb oskustel ja kogemustel.

Kuidas eesmärki saavutada

Kaitsetaht saab tõsta eelkõige relvaoskuste ja vastutustundliku relvakultuuri teadliku arendamise kaudu inimese kogu elukaare jooksul. Raport näeb võtmerollina:

- suuremat elanikkonna hõlmatust ajateenistusse ja Kaitseliitu ning positiivset kogemust nendega;
- relvahariduse ja riigikaitseõppe varasemat ja süsteemsemat sidumist kooliharidusega;
- laskespordi, jahipidamise ja treeninglaskmise võimaluste laiendamist, sh rohkemate ja kergemini rajatavate lasketiirude ja laskepaikade kaudu;
- relvaomandi õiguspoliitilist käsitlemist mitte privileegi, vaid osana põhiõigusest vabale eneseteostusele.

Eesmärk ei ole relvade „vabastamine“, vaid usaldusväärsete, koolitatud ja kontrollitud relvaomanike ringi laiendamine juba rahuajal.

Peamised riskid ja takistused

Suurimaks takistuseks on ühiskonnas ja halduspraktikas juurdunud arusaam relvast kui pelgalt ohust ning sellele vastav „nulltolerantsi“ hoiak. Sellele lisandub poliitiline ja ühiskondlik hoiak reageerida üksikintsidentidele ülemääraselt. Tuleb teadvustada, et suurema levikuga kaasneb paratamatult mõningane riskide kasv, kuid see riskitase ei pea kasvama korrelatsioonis relvade ega harrastajate kasvuga. Mõningat riskitaseme tõusu peab ühiskonnale selgitama, et teadvustada, et see on vajalik vähendamaks sõjalise ohu riski ja hoidmaks ära sõjalise rünnaku tagajärgi.

Probleemipüstitus

Igasuguse poliitika kujundamise eelseks sammuks peab määratlema, mida tahetakse selle poliitikaga saavutada. Käesoleva raporti kontekstis mõeldakse relvapoliitika all üksnes tsiviilkasutuses olevaid relvi, aga lihtsuse huvides jäädakse tekstis termini **relvad** juurde.

Järgnevalt käsitletakse Euroopa (Liidu) relvapoliitika lähtepunkte, samuti Eesti relvapoliitika kujunemist lähiminevikus. Lisaks selgitatakse Eesti tänast julgeolekuolukorda ning laiapõhjalise riigikaitse tähendust ning leitakse relvapoliitika peamine eesmärk.

Relvad Eesti lähiajaloos

Eesti Vabariigi esimese iseseisvuse perioodil olid relvad paljudel ja oskus relva kasutada oli tavapärane. Suur osa elanikkonnast elas maal, kus jahipidamine oli elu loomulik osa. Samuti oli inimestel värskest mälus Vabadussõda, kus paljud sugulased, tuttavad ja tuntud ühiskonnategelased olid relva kandnud. Sõjaliselt Eesti kaitsmine oli ühtaegu tavaline ja ka auasi. Kaitseliidul oli koos nais- ja noorteorganisatsioonidega iseseisvusaja lõpuks pea sada tuhat liiget¹.

Sel ajal oli Eesti laskesport maailma tipus. 1937. aastal tulid eestlased MM-il kahekordselt individuaalseks maailmameistriks ja püstitasid kaks maailmarekordit. Meeskondlikult võideti lisaks kuus MM-tiitlit ja püstitati neli maailmarekordit. 1939. aasta MM-il saadi kaks individuaalset ja neli meeskondlikku tiitlit, neist kolm uue maailmarekordiga. Eestit peeti maailma parimaks laskurimaaks.²

Inimeste valmidus oma riiki kaitsta väljendus uuesti Nõukogude okupatsiooni ajal, muuhulgas metsavendluses. Samuti Saksa okupatsiooni ajal, kui oodatust palju rohkem, üle 35 000 mehe liitus vabatahtlikult pärast Jüri Uluotsa raadioetri kutset veebruaris 1944 Saksa sõjaväega selleks, et kaitsta Eestit lähenevate Nõukogude vägede eest³. Nõukogude poliitika oli aga üsna ühemõtteline – relvad inimeste käes on ohtlikud. 50-aastane okupatsioon oli sedavõrd pikk, et senised relvatraditsioonid surid välja.

1 Jürjo, M. Kaitseliidu ajalugu 1924–1940. Tallinn: Tallinna Raamatutrükikoda 2023. <https://www.digar.ee/arhiiv/et/nlib-digar:989271>

2 Eesti Laskurliit. Kronoloogia. <https://laskurliit.ee/kronoloogia/>

3 Kaasik, P. Jüri Uluotsa raadioesinemine ja 1944. aasta üldmobilisatsioon. Eesti Mälu Instituut. <https://2024.wwii-refugees.ee/en/juri-uluotsa-raadioesinemine-ja-1944-aasta-uldmobilisatsioon/>

Okupatsioonivõimude hoiak on ka tänases Eestis, enam kui 30-aastase vabaduse järel, kinnistunud. Seda hoiakut on ilmselt toetnud paljud uudised massitulistamistest teistes riikides, eriti USA-s ja sealhulgas ka koolides. Seejuures ei teadvustata, et USA-s on relvad palju lihtsamini ja väiksema taustakontrolliga kättesaadavad.

Euroopa valitsev arusaam relvade tsiviilkasutusest on sisejulgeoleku keskne

Euroopa valitsev lähenemine relvapolitiika kohta sisaldub EL-i relvadirektiivis⁴. Selle direktiivi ajendiks olid 2015. aastal Pariisis toimunud terrorirünnakud⁵ ning eesmärk lahendada Lääne-Euroopa sisejulgeoleku muresid. Lääne-Euroopas valitseva ideoloogia järgi kaitsevad riiki politsei ja professionaalne sõjavägi ning rahval pole vajadust omada ega kasutada tulirelvi, välja arvatud laskesportlastel, jahimeestel, turvatöötajatel ja teatud marginaalsetel gruppidel. Selle ideoloogia järgi tunneb rahvas end turvalisemalt, mida vähem relvi elanikkonna käes on.

See lähenemine muutus Lääne-Euroopas valdavaks ajal, kui Venemaad ei peetud veel oma naaberriikidele eksistentsiaalseks ohuks. Külma sõda oli lõppenud ning nii majanduslikud kui ka poliitilised suhted Venemaaga paranenud.

Teist maailmasõda mäletati järjest vähem, samuti toonaseid relvastusprobleeme. Ununenud oli Teise maailmasõja aegne Dunkerque'i kogemus, kus brittide ja liitlaste evakueerimiseks Saksa piiramisrõngast jäeti laevadel põgenedes maha suur hulk relvastusest⁶. Evakueeritud Briti sõjavägi oli vaja uuesti varustada. Seda tehti tagala arvelt, mille Home Guard omakorda varustati Ameerika Ühendriikide kiire relvaabiga.⁷

Suhtumine on olnud teistsugune aga Soomes, kus relvatraditsioonid on saanud püsida ja areneda Venemaast iseseisvumisest saati üle 100 aasta tagasi. Soomes on relvalaomanikke u 460 000 ja 1,5 miljonit tulirelva⁸, seega igaühel on keskmiselt kolm relva. Soome on elanike relvade suhtarvult maailmas

-
- 4 17. mai 2017. aasta Euroopa Parlamendi ja Nõukogu direktiiv (EL) nr 2017/853, millega muudetakse nõukogu direktiivi 91/477/EMÜ relvade omandamise ja valduse kontrolli kohta. ELT L 137/22, lk 22–39.
 - 5 „Inimesed langesid nagu doominokeivid“. ERR 14.11.2015. <https://www.err.ee/549116/videod-fotod-ja-kaart-pariisi-tulistamistes-ja-plahvatus-tes-hukkunuid-128-inimesed-langesid-nagu-doominokivid>
 - 6 The miracle of Dunkirk. <https://www.britannica.com/event/Dunkirk-evacuation/The-miracle-of-Dunkirk>
 - 7 Why was the British army so short of rifles after Dunkirk? <https://history.stackexchange.com/questions/59403/why-was-the-british-army-so-short-of-rifles-after-dunkirk>
 - 8 Soome Siseministeerium. Tulirelvad. Hunting and target practice popular recreational activities in Finland. (Jahindus ja laskmine on Soomes populaarsed vaba aja veetmise viisid.) <https://intermin.fi/en/police/firearms>

seitsmendal kohal ja EL-is esikohal (32,4 relva 100 elaniku kohta), jäädes maha vaid Ameerika Ühendriikidest, Jeemenist, Montenegrost, Serbiast, Kanadast ja Uruguayst.⁹ Relvi on eriti maapiirkondade peredes ja lapsed õpetatakse üldjuhul varakult neid turvaliselt käsitleda, alustades näiteks õhupüssist. Noorest eest alates relvi käsitsedes on ka ajateenistusse minek iseenesestmõistetav ja motivatsioon teenistuse läbimiseks kõrge.

Ukrainas oli tsiviilisikute käes enne 2022. aastat 9,9 relva 100 inimese kohta¹⁰, millest ainult 18% olid legaalsed¹¹. Sõja esimesel päeval jagati Ukrainas hädaolukorras relvi soovijatele, kes olid valmis riiki kaitsma¹². Samuti kaasas Ukraina 2021. aasta lõpus territoriaalkaitse üksustesse tsiviilisikuid isiklike relvadega¹³.

Eesti tänane julgeolekuoht on eelkõige väline

Pärast 24. veebruari 2022 on Eesti julgeolekumaastik radikaalselt muutunud.

Välisluureameti (VLA) 2025. aasta raport algab konstateeringuga, et Vene agressioon Ukraina vastu on kestnud juba kümnendi ning et sõjakurjategija Putin vajab vahefinišit, et saavutatud fikseerida, mõni aeg hinge tõmmata ja seejärel Vene koloniaalmissiooniga jätkata¹⁴. Suur osa raportist käsitleb Venemaad ja hinnatakse, et kui sõda lõpeb Venemaa jaoks soodsalt, suureneb Eesti piiride ääres Venemaa relvajõudude üksuste arv¹⁵. Venemaa jaoks ei ole probleem rikkuda rahvusvahelisi lepinguid ega panna toime sõjakuritegusid.

Julgeolekuolukord on muutunud ka ülejäänud Euroopa jaoks. Suur osa Euroopast siiski ei taju Venemaast tulenevat kõrgeenenud ohtu sedavõrd vahe- tult nii distantsti kui ka puuduva ajaloolise kogemuse tõttu. Pealegi ei muutu tõekspidamised üleöö. Eestiski on raske mõista, et Venemaa on valmis taluma

-
- 9 Torralba, C. Finland's school attack: An isolated event in the EU country that has the most firearms per capita. EL PAÍS. <https://english.elpais.com/international/2024-04-03/finlands-school-attack-an-isolated-event-in-the-eu-country-that-has-the-most-firearms-per-capita.html>
 - 10 Agency for Legislative Initiatives. Firearms for Civilians in Ukraine: What Is Happening in the Legal Framework? <https://parlament.org.ua/en/analytics/firearms-for-civilians-in-ukraine-what-is-happening-in-the-legal-framework/>
 - 11 Open4Business portaal. Ukrainians have millions of weapons, and state is seeking balance between defence and regulation. <https://open4business.com.ua/en/ukrainians-have-millions-of-weapons-and-state-is-seeking-balance-between-defense-and-regulation/>
 - 12 Reuters. Ukraine's Zelenskiy calls on citizens to fight, promises weapons. <https://www.reuters.com/world/europe/ukraines-zelenskiy-calls-citizens-fight-promises-weapons-2022-02-24/>
 - 13 Kurennaya, D. jt. With Russian Guns Massed Near The Border, Ukrainians Ponder Private Firearm Ownership. Radio Free Europe/Radio Liberty. <https://www.rferl.org/a/ukraine-private-gun-ownership-russian-invasion/31692882.html>
 - 14 Välisluureamet. Eesti rahvusvahelises julgeolekukeskkonnas 2025. Eessõna. <https://raport.valisluureamet.ee/2025/et/eessona/>
 - 15 Ibidem, ptk-d 1.1–1.2.

suuri sõjalisi kaotusi ka vähetähtsate edusammude nimel. Lääneriigid peavad ümber hindama sõjalise heidutuse tõhususe – Venemaa võib otsustada rünnata ka läänemaailma väärtuste vaatepunktist talumatult kõrge hinnaga, nii inimelude kui ka otseste kulude mõttes tehnikale.

Nii on Eestis sisejulgeolekust suuremaks ohuks muutunud välisjulgeolek. Venemaa peab Eestit täna oma vaenlaseks ja üritab meid hirmutada, lõhkudes merekaableid¹⁶, rikkudes lennukitega riigipiiri¹⁷ ja mõjutades varjatult erineval moel.

Vene riikliku meediakanali Russia Today peatoimetaja Margarita Simonyan on otsesõnu öelnud, et riiklikku meediakanalit on vaja samadel põhjustel nagu kaitseministeeriumit; nad peavad infosõda, sh kogu läänemaailma vastu¹⁸. Propastop¹⁹ on võtnud kokku Pravda ökosüsteemi käsitleva artikli²⁰, et see on Kremli rünnakuüksus, mille eesmärk on destabiliseerida ja lõhestada rünnatavaid ühiskondi, ning et tänapäeva geopoliitilises tegelikkuses ei ole desinformatsioon lihtsalt sõjarelv, vaid see ongi lahinguväli. Eelviidatud Pravdat käsitlevas artiklis leiti, et info süstemaatiline iseloom viitab koordineeritud tegevustele, ei ole iseseisev meediategevus ega põhine auditooriumi huvil (lk 14). Teisel on ka väidetud, et Kreml teeb propagandat totalitaarsel viisil ning ilma igasuguste moraalsete piirideta. Tänapäevase pehme jõu üks vahendeid on informatsioonilised ja psühholoogilised operatsioonid.²¹

Venemaa president V. Putin on tänanud Vene Õigeusu Kirikut (VÕK) toetuse eest Russkii Miris (vene maailma narratiivis)²². Venemaa hübriidsõja kohta Lääne vastu on leitud: „Venemaa on korduvalt tõestanud, et nende hübriid-tööriistakastist lähevad käiku kõik vahendid, nii seaduslikud kui tihtipeale ebaseaduslikud. Üheks selliseks on kirik. On mitmeid juhtumeid, kus Vene

-
- 16 Näiteks 25.12.2024 vigastas laev Eagle S Estlink 2 elektrikaablit, mille parandus võttis aega pool aastat. <https://www.err.ee/1609724892/estlink-2-hakkab-taas-toole-reedel>
 - 17 Näiteks 19.03.2026 (Vene Föderatsiooni lennuk rikkus Eesti õhupiiri); 19.09.2025 (Kolm Venemaa hävitajat rikkus Eesti õhuruumi) või piiririkumiste tabel [Wikipedias](#).
 - 18 DFRLab. Question That: R[ussia]T[oday]’s Military Mission. <https://medium.com/dfrlab/question-that-rts-military-mission-4c4bd9f72c88>
 - 19 Propastop. Uuring: piirkondlike desinforünnakute esmased sihtmärgid on Moldova, Läti ja Eesti. <https://www.propastop.org/2025/05/06/uuring-piirkondlike-desinforunnakute-esmased-sihtmaargid-on-moldova-lati-ja-eesti/>; Propastop on portaal, mida veavad Kaitseliidu vabatahtlikud. <https://www.propastop.org/about/>
 - 20 Dr Jacob, J. U.-U., Angelov, G. A. The Pravda Ecosystem: An Analysis of the Kremlin’s Regional Disinformation Strategy. Disinformation Observatory, Center for Information, Democracy & Citizenship, Sensika 2025/IV. <https://disinfoobs.com/index.php/access-pravda-ecosystem-dashboard-report/>
 - 21 Sazonov, V. Kremli totaalne infosõda ilma moraalsete piirideta. Diplomaatia 2016/158. <https://diplomaatia.ee/kremli-totaalne-infosoda-ilma-moraalsete-piirideta/>
 - 22 President of Russia. Plenary session of the World Russian People’s Council. <http://en.kremlin.ru/events/president/news/72863>

õigeusu kiriku teenistujad on otseselt seotud luure- või mõjutustegevusega Euroopa riikides.”²³

Seega on Eesti täna olukorras, kus meil on ähvardav ja kõiki vahendeid kasutav naaberriik, kes alustas teise naaberriigi vastu sõda igasuguse läänemaailma väärtuste loogika vastaselt. Samas on meie relvapoliitika kujundatud lähtuvalt sisejulgeolekuohtudest.

Laiapõhjalise riigikaitse ehk totaalkaitse kontseptsioon

Põhiseadus sätestab Eesti kodaniku kohustuse olla ustav põhiseaduslikule korrale ning kaitsta Eesti iseseisvust. Kui muid vahendeid ei leidu, on igal Eesti kodanikul õigus osutada põhiseadusliku korra vägivaldsele muutmisele omaalgatuslikku vastupanu. Omaalgatuslikkus tähendab, et vastupanu osutamiseks ei ole mõne ametiisiku üleskutset ega käsku.²⁴ Vastupanu all mõeldakse nii vägivallatut kui ka relvastatud vastupanu tingimusel, et see on kooskõlas rahvusvahelise õiguse põhimõtetega.²⁵

On tähelepanuväärne, et säte on põhiseaduse põhiõiguste, vabaduste ja kohustuste, mitte riigikaitse peatükis. Riik peab soosima asjaolusid, mis tagavad selle õiguse tegeliku kasutamise võimaluse. Tõsiseltvõetavat vastupanu saab osutada eelkõige relvastatud rahvas, keda riik usaldab ning kellele ei tehta takistusi liigse bürokraatia ja põhjendamatute nõuetega isiklike relvade soetamisel ja nende kasutamisel. Ning eelkõige rahvas, kes vajadusel oskab talle antud relva kasutada.

Riigikaitseseadus sätestab laiapõhjalise riigikaitse (totaalkaitse) põhimõtte, mille järgi rakendatakse riigikaitse eesmärgi saavutamiseks kogu ühiskonda ning riigi vahendeid ja varusid²⁶. Eesti riigikaitse relvastusest ja NATO-st tulenev heidutus pole piisav rahu tagamiseks. Parim garantii rahule on Eesti enda laiapindne ennetav ning sõjaline võimekus ja tahe vaenlane hävitada enne, kui see jõuab põhjustada suurt ja korvamatut kahju.

Laiapõhjalist riigikaitset on iseloomustatud tabavalt, et iga põõsas laseb²⁷. Mis tähendab, et piltlikult igasse põõsasse peab jätkuma keegi, kes tahab ja oskab lasta ning kellel on, millega lasta. Iga põõsas laseb eelduseks on elanikkonna kaitsetahe.

23 Kohv, M. Religioon kui Kremli tööriist. Diplomaatia 2025.

<https://diplomaatia.ee/marek-kohv-religioon-kui-kremli-tooriist/>

24 Kask, O. PSK § 54/10. Eesti Vabariigi põhiseadus. Komm vlj. 5. vlj. Tallinn: Juura 2020.

25 Ibidem, § 54/12.

26 Riigikaitseseadus. RT I, 14.03.2023, 31, § 2 lg 2.

27 Pevkur ja Herem esitavad Kaitseliidu ülemaks kindralmajor Ilmar Tamme. Lõunaeestlane, 11.11.2023. <https://lounaeestlane.ee/pevkur-ja-herem-esitavad-kaitseliidu-ulemaks-kindralmajor-ilmar-tamme/>

Kaitsetahe

„Riigikaitse arengukava 2022–2031“ järgi on kaitsetahe üheks mõõdikuks, millega hinnatakse sõjalise kaitse valdkonna eesmärgi täitmist²⁸, kuid arengukavas ei pöörata selle tõstmisele eraldiseisvalt rohkem tähelepanu kui tõdetakse, et selle edendamise tegevused on Kaitseliidu ülesanne²⁹. Relvadest räägitakse sõjarelvastuse võtmes. Seega on vähemalt „Riigikaitse arengukava“ tasandil peetud oluliseks kaitsetahte suurenemist, küll aga jättes määratlemata (tsiviil)relvapolitiika rolli selles.

Militermi järgi on kaitsetahte definitsioon „üksikisiku või kogu elanikkonna hoiak ja valmisolek panustada oma riigi kaitseks laiapindselt“. ³⁰ Üksikisikute hoiakut mõjutavad ühiskonna (elanikkonna) hoiakud ja vastupidi.

Siseministeerium märkis kooskõlastusele saadetud relvaseaduse muutmise seaduse seletuskirjas: „Kaitsetahe ei ole ainult emotsionaalne hoiak (patriotism), vaid ka teadmine, mida ma reaalselt teha saan, kui olukord nõuab. Relva käsitlemise oskus teeb kaitsmise konkreetseks ja praktiliseks tegevuseks, mitte abstraktseks mõtteks.“³¹

Ka Peeter Kaldre hinnangul on vana tõde, et demokraatia ja riikluse parimaid kaitsjaid on relvastatud rahvas ja see on tõhusaim vaenlase heidutus. Ta toob välja, et kui agressor teab, et igast majast, korterist või tänavanurgast võib tulla kuul, on tal märksa vähem kihku rünnata. Samuti märgib, et iga okupatsiooni- võim on andnud esimesena korralduse kõik tsiviilrelvad ära korjata.³²

Kindralleitnant Andrus Merilo on selgitanud riigikaitse kontekstis, et kui inimene on valmistunud mingiks sündmuseks, käitub ta märksa adekvaatsemalt³³. Inimese närvisüsteem reageerib tõsisele ohule ühega kolmest reaktsioonist – võitle, tardu või põgene. Kui inimene on õppinud ja harjunud relva kasutama rahuaajal – jahil või laskespordis või õppustel –, siis on tal ka oskused ja enesekindlus kriitilistes olukordades asjakohaselt käituda. Ajateenistuse läbinud hindavad teenistust kasulikuks muuhulgas suurenenud enesekindluse

28 Riigikantselei. Riigikaitse arengukava 2022–2031. Tallinn 2021, lk 23.
<https://www.riigikantselei.ee/sites/default/files/documents/2022-02/Riigikaitse%20arengukava%202022%20-%202031.pdf>

29 Ibidem, lk 13.

30 Eesti Keele Instituut. Sõnaveeb. Kaitsetahe.
<https://sonaveeb.ee/search/unif/dlall/mil/kaitsetahe/1/est>

31 Relvaseaduse ja lõhkematerjaliseaduse muutmise seaduse eelnõu 26.02.2026 JDM-le kooskõlastusele saadetud versioon, lk 16. 855 SE I.
<https://www.riigikogu.ee/tegevus/eelnoud/eelnou/601f126d-99da-40a5-8cdd-f63a92ab6a0b/relvaseaduse-ja-lohkematerjaliseaduse-muutmise-seadus/>

32 Kaldre, P. Riikluse parimaid kaitsjaid on relvastatud rahvas. ERR, 24.03.2025. <https://www.err.ee/1609642097/peeter-kaldre-riikluse-parimaid-kaitsjaid-on-relvastatud-rahvas>

33 Merilo, A. Võiduks valmis kaitsevägi. ERR, 31.10.2025.
<https://www.err.ee/1609843635/andrus-merilo-voiduks-valmis-kaitsevagi>

(62%) ning ajateenistusest saadud uute teadmiste ja oskuste tõttu (52%)³⁴. Enesekindlus ja teadmised-oskused aitavad ära hoida paanikat ja impulsiivset käitumist ning nende soovimatuid tagajärgi.

Eesti sõjalisest võimekusest, NATO vihmavarjust ja elanikkonna kaitsetahtest kokku saab tõhus heidutus rahu hoidmiseks. Rahu, sh tajutud ohu puudumine, on eeldus ka majanduse arenguks.

Arvestades eeltoodut, võetakse käesoleva raporti lähtepunktiks, et relvapolitika eesmärk peab olema suurendada elanikkonna kaitsetahet.

34 Kaitseministeerium. Aruanne kaitseväekohustuse täitmisest ja kaitseväeteenistuse korraldamisest 2024. aastal. Tallinn 2025, lk 9.
https://kra.ee/wp-content/uploads/2026/03/20250120_VVAruanne24.pdf

Valdkonna ülevaade ja poliitikaettepanekud

Eelmise peatüki järelendus oli, et relvapoliitika eesmärk peab olema elanikkonna kaitsetahte suurendamine, kuna see on osa laiapõhjalisest riigikaitsest.

Kaitsetahe kujuneb kõige paremini noores eas ning selle kujunemist mõjutavad lähedased, kool ja ühiskonnas valitsev kultuur. Tugev kaitsetahe on eeldus ka selleks, et kodanik läbiks ajateenistuse edukalt, oleks motiveeritud õppima sõjalisi oskusi ja muuhulgas hoiaks ennast füüsiliselt heas vormis. Võime ohule asjakohaselt reageerida tekib õppides ja harjutades. Rahuajal peab kodanik saama vajadusel riigile loota, aga tuleks mõista, et sõjaolukorras ei suuda riik kõiki aidata.

Laiapõhjalisele riigikaitsele toetuvad ka Šveits, Iisrael ja Soome. Šveitsi ja Iisraeli vastane on alati olnud teine kui Eestil. Venemaa piiririikidest on ainult Soome aastakümneid järjepidevalt arendanud totaalkaitset koos massilise ajateenistuse ja reservi koolitamisega.

Seejuures ei lõppenud Teine maailmasõda Soome jaoks okupatsiooniga, vaid võidukogemusega, kus vaatamata territoriaalsetele kaotustele suudeti iseseisvus säilitada. Soomes oli enne Teist maailmasõda riigikaitstes osalejate arv suur, eelkõige tänu Soome Kaitseleidule, mis vastutas ka reservväelaste koolitamise eest, ja Naiskodukaitsele (Lotta Svärd), mis vastutas näiteks hool-duse, meditsiinilise abi ja õhuvalve eest. Umbes 50% igast aastakäigust oli läbinud ajateenistuse enne 1939. aastat³⁵.

Enne täiemahulise Ukraina sõja algust vastas 84% soomlastest jaatavalt küsi-musele, kas nad oleksid Soome ründamise korral valmis erinevates kaitsetege-vustes osalema vastavalt oma võimetele ja oskustele, meestest 89%³⁶.

35 Kosonen, J., Mälkki, J., 'The Finnish Model of Conscription: A Successful Policy to Organize National Defence', in Caroline de la Porte, and others (eds), Successful Public Policy in the Nordic Countries: Cases, Lessons, Challenges (Oxford, 2022; online edn, Oxford Academic, 20 Oct. 2022).
<https://doi.org/10.1093/oso/9780192856296.003.0022>

36 2022. aastal oli valmidus 1–2% võrra väiksem. The advisory board for defence information. Finns' opinions on foreign and security policy, national defence and security. 2022/5, lk 18. <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/server/api/core/bitstreams/013ed8e5-b21c-413a-a429-cb9443c47bdc/content>

2024. aasta uuringus võrreldi muuhulgas Eesti ja Soome ajateenijate hoiakuid viiepalliskaalal järgmiselt³⁷:

	Eesti	Soome
Kallaletungi korral on võimalik riiki kaitsta	3	4,5
Rünnaku korral olen valmis riiki kaitsma	3,3	4,4
Rünnaku korral peame igal juhul end relvadega kaitsma	3,7	4,5

Tabel 1. Eesti ja Soome ajateenijate hoiakud viie palli skaalal (2024).

Eesti ja Soome ajateenijate hoiakutes on märkimisväärne vahe. Üheks põhjuseks on ilmselt juba märgitud Teise maailmasõja erinev tulemus kummagi riigi jaoks. Inimeste mälu elab Läände põgenenud sugulaste hea elu võrdluses siinsete hukkamiste ja terroriga. Teiseks on Soome harjutanud laiapõhjalist riigikaitset juba üle 100 aasta ja seda toetavad kõik ühiskonna kihid üle sotsiaalsete ja poliitiliste erinevuste. Eestis on seda harjutatud alles 10–20 aastat ja ühiskonna kaasatus on alles algusjärgus. Soome loodus on õpetanud inimesed olema iseseisvad ja ise mõtlema – riigi suurus, eriti suhteliselt inimtühja osa suurus on kindlasti mõjutanud nii inimeste kui riigi hoiakuid (enese) kaitse osas – relvad on inimeste jaoks normaalne osa elust. Elus on püsinud ka jahitraditsioonid.

Me ei saa muuta oma ajalugu, küll aga luua uusi hoiakuid ja võimalusi. Arvestades Soome naabrust ja suhtelist väiksust võrreldes Venemaaga, samuti Eestiga sarnast ajaloolist kogemust, mille tulemus oli erinevalt Eestist positiivne, ning kultuurilist lähedust, ja kuna Soome kaitsetahe on täna väga kõrge, tasub siiski eeskujuga otsida ka Soomest. Soomet peab tema kaitseväärt, varjendite, aga eelkõige mis tahes tingimustes ellujäämise mentaliteedi tõttu paljude riikide eeskujuks ka portaali Defence24 autor³⁸.

Kaitsetahe sõltub oskustest ja hoiakutest, need omakorda praktilistest võimalustest.

Hoiakud on mingitel põhjustel ja asjaoludel inimestel kujunenud ja nende muutmine ei ole lihtne, kuid siiski vähemalt osaliselt võimalik. Näiteks kui ilma liigsete emotsioonideta mõeldakse, saadakse aru, et tulirelv ise pole ohtlik, vaid ohtlik on hoopis kogenematu või pahatahtlik inimene, kelle kätte

37 Soome eristus positiivselt ka Šveitsist, Leedust ja Norrast; osaliselt samal tasemel oli Rootsi. Lillemäe, E., Kasearu, K., Truusa, T. Ajateenistus ja ajateenija võrdluses teiste riikidega. Sõdur 6/2024, lk 44. https://issuu.com/sodur/docs/s2dur6_24_issuu

38 Olech, A. Finland: building a nation that's aware and prepared. Defence 24, 22.07.2025. <https://defence24.com/geopolitics/finland-building-a-nation-thats-aware-and-prepared>

relv satub. Samas on paljudel inimestel hoiak, et relvad on automaatselt ohtlikud. Need, kes relvadega on rohkem kokku puutunud, tajuvad seda aga kontrollitud riskina. Ei ole ju ka elektritõukeratas iseenesest ohtlik enne, kui see satub ohutajuta ja oskamatu või hoolimatu inimese kätte. Auto on suurema ohu allikas ja autoõnnetustes hukkub Eestis palju rohkem inimesi kui relvade läbi³⁹, ometi sõidavad sellega iga päev Eestis tuhanded kõhklematult.

Eeltoodust hoolimata on seni Eesti ühiskonnas valitsenud „nulltolerants“ relvadega seotud õnnetuste ja kuritegude suhtes. Peaaegu alati, kui relvadega on midagi juhtunud, keegi kõrvaline on saanud haavata või surma, on see avaliku arvamuse jaoks peaaegu talumatu. Poliitikud tavaliselt reageerivad seejärel jõuliselt ja soovivad reegleid karmistada, kuna üldine arvamus oli vähemalt Ukraina sõja alguseni, et tulirelvad on ohtlikud ning jõustruktuuride välised legaalsed tulirelvad on ainult marginaalse tsiviilgrupi harrastus, mis justkui pole meie demokraatliku ühiskonna toimimiseks vajalik.

Samas reageerib avalikkus tavaliselt oluliselt tagasihoidlikumalt, kui jalakäija saab kõnniteel kihutava elektritõukeratturiga kokkupõrkes haiget või surma. Võib küsida, kas elektritõukeratas on meie ühiskonna toimimiseks vajalik?

Vajalik on kultuuriline muutus. Relvakultuur on ka see, mis tagab ohutuse, sest ohtlik ei ole relv, vaid inimene, kes ei oska sellega ringi käia. Sellele aitab kaasa rohkem võimalusi laskespordiga tegeleda ja lubada efektiivsemalt õpetada relva käsitlemise kultuuri.

Järgnevalt käsitletakse relvapoliitika erinevaid tahke, tehakse ettepanekud muudatusteks ning käsitletakse võimalikke riske. Eesmärk on turvalise, maandatud ohtudega relvakultuuri teke.

39 Eestis hukkus 2025. aastal liikluses 43 inimest, mis oli rekordiliselt madal iseseisvuse taastamisest alates. Transpordiamet. Liiklusõnnetuste statistika. <https://www.transpordiamet.ee/liiklusonnetuste-statistika>. Statistikaamet ei esita relvasurmade statistikat, kuid on leitud, et 2018. aastal hukkus relvade tõttu Eestis alla 0,5 inimese 100 000 elaniku kohta, s.t arvu- tuslikult alla 6,5 inimese. Infographic: Strict weapons laws in Estonia, Europe have proven justified. ERR, 11.06.2020. <https://news.err.ee/1101135/infographic-strict-weapons-laws-in-estonia-europe-have-proven-justified>

Ajateenistus

Praegune olukord

Ajateenistus ei ole rangelt võttes (tsiviil)relvapoliitika osa. Küll on aga ajateenistus väga tugevalt seotud hoiaku kujunemisega relvade suhtes ning oskusega neid käsitseda. Need, kes on ajateenistuses õppinud relva käsitsema, oskavad seda tõenäoliselt teha ka hiljem. Suurema tõenäosusega astutakse Kaitseliitu, mõnda jahiseltsi või tegeletakse laskeharrastusega. Oskused, hoiakud ja vastutustunne on juba kujundatud ja edaspidi võib olla suurem huvi laskmise vastu. Seetõttu käsitleme relvapoliitika all ka ajateenistust.

Eestis läbib ajateenistuse täna umbes 50% kutsealustest ehk iga aastakäigu meestest. Mida rohkem noori läbib ajateenistuse ja saab sellest positiivse kogemuse, seda tugevam on kõigi kodanike seotus riigikaitsega ja sellest tulenevalt ka nende kaitsetahe. Soomes läbib ajateenistuse umbes 65%⁴⁰, Lätis, Leedus, Rootsis ja Norras ainult umbes 10%, ning neis riikides on ka ühiskonna seotus riigikaitsega oluliselt nõrgem kui Eestis või Soomes. Ukrainas oli enne 2022. aastat kohustuslik ajateenistus, aga selle läbis teadaolevalt ainult 5–20% kutsealustest⁴¹. Praegu on Ukrainas suuri raskusi inimeste leidmisega rindele ning umbes 6 miljonit ukrainlast on endiselt põgenikena välismaal. Hea näitena saab tuua Soome, kust ei põgenenud Teise maailmasõja ajal märkimisväärselt inimesi välismaale, samas põgenes teistest Euroopa sõdivatest riikidest palju inimesi sõja eest⁴².

Praegusel ajal ajateenistusse võetavad 50% tähendab u 4000 noormeest aastas⁴³. 2025. aastal sündis Eestis aga alla 5000 poisi; lähiaastateks ennustatakse alla 6000 poisi sündi aastas⁴⁴. Kui midagi ei muudeta, jääb ajateenistuse läbijate protsent ilmselt samaks, aga see tähendab palju vähem väljaõppinud mehi.

Eestis on naistele ajateenistus vabatahtlik ja 1% ajateenijatest naised. Igast aastakäigust läbib kuni 0,3% naistest ajateenistuse.⁴⁵ Ka Soomes on naiste

40 Riikonen, R., Bontenbal, I., Kosonen, J. Boundaries of Finnishness: How military-related encounters with majority Finns shape experiences of belonging to Finland for conscripts with a migrant background. Sage Journals 25/6.

41 B, V. Mandatory Conscription: Outdated Concept or Future Need? https://militarnyi.com/en/articles/mandatory-conscription-outdated-concept-or-future-need/#google_vignette

42 Flags fly to honour Finland's internally displaced. YLE NEWS. <https://yle.fi/a/74-20221484>

43 Kaitseministri 14. oktoobri 2022. a määrus nr 21 „Ajateenistusse asumise tähtajad, ajateenistusse võetavate isikute arvuline jagunemine ajateenijate väljaõppega tegelevate struktuuriüksuste vahel ning ajateenistuse kestus 2024. aastal ning 2026. aastal“. RT I, 26.10.2023, 4.

44 Statistikaamet. Eesti rahvastikupüramiid. <https://www.stat.ee/rahvastikupyramiid/>

45 Kaitseressursside Amet. Aruanded kaitseväeteenistuskohustuse täitmisest riigis. <https://kra.ee/ametist/uuringud-ja-aruaanded/>

ajateenistus vabatahtlik, kuid osakaal on suurem⁴⁶. Norras⁴⁷ ja Rootsis⁴⁸ on naistele selektiivne kohustuslik ajateenistus, s.t ajateenistusse kutsutakse ainult valik naisi (vt lähemalt järgnevast tabelist).

	Naiste osakaal ajateenijatest	Ajateenistuse läbinud naiste osakaal aastakäigust	Naisi ajateenistuses aastast
Soome	4–5%	1,5–2%	900–1500
Rootsi	17%	1,1–1,3%	1200–1400
Norra	32–33%	4,8–5,6%	2500–3500
Eesti	1%	0,3–0,4%	40–60

Tabel 2. Naised ajateenistuses.

Probleemiks on nii noorte tervises seisund kui ka keeleoskus, osaliselt ka ajateenistuse vähene populaarsus.

2024. aastal hindasid Kaitseressursside Ameti arstid 10 358 kutsealuse tervises seisundit. Neist vastas tervisenõuetele 43%, ajutiselt ei vastanud 33% ning tervisenõuetele ei vastanud üldse 24%.⁴⁹ Järjest enam on noortel probleeme vaimse tervisega⁵⁰. Ajateenistuse alguses suudab ainult 30% läbi teha KV

46 Fewer women volunteer for military. YLE NEWS. <https://yle.fi/a/74-20138584>

47 Forsvarets årsrapport 2024 (Kaitsejõudude aastaaruanne 2024). https://www.forsvaret.no/aktuelt-og-presse/publikasjoner/forsvarets-arsrapport/F%C3%85R%202024.pdf/_attachment/inline/aa4da1e7-0754-4179-9f89-629a1b68a57b:79accfe5330b45e2d87e0e95c799a6c90063a89e/F%C3%85R%202024.pdf. Flere ungdommer må avtjene verneplikt – vil ta inn 13.600 nye soldater årlig. (Rohkem noori peab täitma ajateenistuskohustust – igal aastal võetakse teenistusse 13 600 uut sõdurit.) <https://www.tu.no/artikler/regjeringen-vil-oke-antallet-vernepliktige-med-50-prosent-4500-i-aret/545403>

48 Fler män gör värnplikt – antalet kvinnor står stilla i upprustningen. (Kohustuslikku sõjaväeteenistust läbib rohkem mehi – naiste arv on sõjaväe ümberkorralduste käigus jäänud samaks.) <https://www.svt.se/nyheter/inrikes/fler-man-gor-varnplikt-antalet-kvinnor-star-stilla-i-upprustningen>; Så här många inskrivna till värnplikt kommer från din kommun. (Selline arv ajateenistusse registreerunuid on sinu omavalitsusest.) <https://via.tt.se/pressmeddelande/3389399/sa-har-manga-inskrivna-till-varnplikt-kommer-fran-din-kommun?lang=sv>

49 Kaitseministeerium. Aruanne kaitseväekohustuse täitmisest ja kaitseväeteenistuse korraldamisest 2024. aastal. Tallinn 2025, lk 6. https://kra.ee/wp-content/uploads/2026/03/20250120_VVAruanne24.pdf

50 „Ajateenistusse kutsutuid vaevavad järjest enam vaimse tervise probleemid.” ERR, 04.03.2023. <https://www.err.ee/1608903668/ajateenistusse-kutsutuid-vaevavad-jarjest-enam-vaimse-tervise-probleemid>

kehaliste võimete kontrolltesti või NATO testi. Seega on Eesti noormeeste tervis tõsine probleem ja väljakutse⁵¹.

Probleemiks on ka kutsealuste eesti keele oskus. Arvestades alles alanud üleminekut eestikeelsele koolile, on väga paljud tänased noored kasvanud Eestis üles venekeelses keskkonnas. Keeleõppe on läbinud aastas u 250 ajateenijat.⁵²

Hiljuti jättis Vabariigi President välja kuulutamata seaduse, millega oleks ebapiisava eesti keele oskusega kutsealused ajateenistusest vabastatud⁵³. Täna on Riigikogu menetluses eelnõu, millega kehtestatakse kutsealustele, kes ei valda eesti keelt B1 tasemel, kohustus enne ajateenistust eesti keel piisaval tasemel omandada⁵⁴. Seda tuleb pidada asjakohaseks – ajateenistuses tegeletakse sõjalisel väljaõppega, vajadusel tuleb selleks enne eraldi keelt õppida.

Ajateenistuse vähese populaarsuse taga on osaliselt kindlasti nõukogude aja taak. Ajateenistusse vabatahtlikku tulekut on püütud edendada projektidega „Klassiga ajateenistusse“ (alates 2019) ja „Sõpradega ajateenistusse“; 2024. aastal koondati need üheks projektiks „Koos ajateenistusse“. Projektis osalemine innustab kutsealuseid oma sõpru ja klassikaaslast motiveerima, mis omakorda tõstab omal algatusel ajateenistusse tulijate arvu ja tagab parema informeerituse ajateenistuse võimaluste kohta. 2025. aastaks teenistusse astumiseks liitus nii 117 gruppi (908 noort).⁵⁵ Projekti tuleb pidada õnnestunuks. 2019. aastal rääkis ETV saade „Pealtnägija“ ka ühest koos ajateenistusse läinud klassist⁵⁶. Positiivne, samas aus meediakajastus tõstis ilmselt nii teadlikkust kui ka populaarsust.

Eestis on praktiliselt terve põlvkond mehi, kes vabanes ajateenistuskohustusest 16.04.2000 jõustunud kaitseväeteenistuse seaduse § 216 lg 1 alusel. Sätte järgi vabastati kõik selle seaduse jõustumise ajal kutseõppeasutuses, riiklikult akrediteeritud õppekava alusel rakenduskõrgkooli või ülikooli statsionaarses õppevormis kõrgharidust omandama asunud, samuti kõrghariduse

- 51 Kaitsevägi ja kaitseministeerium kutsuvad meeste tervise kuul reservväelasi füüsilist vormi parandama. <https://kaitseministeerium.ee/et/uudised/kaitsevagi-ja-kaitseministeerium-kutsuvad-meeste-tervise-kuul-reservvaelasi-fuusilist-vormi>
- 52 Kaitseministeerium. Aruanne kaitsevägekohustuse täitmisest ja kaitseväeteenistuse korraldamisest 2024. aastal. Tallinn 2025, lk 8–9.
- 53 Vabariigi Presidendi 04.12.2025 otsus nr 623. <https://president.ee/et/ametitegevus/otsused/57954-623-kaitsevaeteenistuse-seaduse-muutmise-ja-sellega-seonduvalt-teiste-seaduste-muutmise>
- 54 Kaitseväeteenistuse seaduse muutmise seaduse eelnõu (ajateenistuse keelenõue). 825 SE. <https://www.riigikogu.ee/tegevus/eelnoud/eelnou/95c49430-efd3-4953-b5f3-a8892915bf49/kaitsevaeteenistuse-seaduse-muutmise-seadus-ajateenistuse-keelenoue/>
- 55 Kaitseministeerium. Aruanne kaitsevägekohustuse täitmisest ja kaitseväeteenistuse korraldamisest 2024. aastal. Tallinn 2025, lk 7. https://kra.ee/wp-content/uploads/2026/03/20250120_VVAruanne24.pdf
- 56 Pihl, K. Koos aega teenima saadetud lapsepõlvesõbrad panevad sõpruse proovile. ERR, 02.10.2019. <https://eeter.err.ee/987613/koos-aega-teenima-saadetud-lapsepõlvesõbrad-panevad-sõpruse-proovile>

omandanud kutsealune, kes polnud täitnud ajateenistuskohustust, ajateenistuskohustuse täitmisest ning arvati 28-aastaseks saamisel reservi. Rakendussäte lisandus eelnõusse Riigikogu menetluses, kuid materjalidest ei leia põhjendusi ega mõjuanalüüsi. Ilma põhjalikuma andmeanalüüsita võib oletada, et seetõttu jäi ajateenistus läbimata hinnanguliselt u 40 000 mehel⁵⁷, kel täna on riigikaitsealased teadmised ja relva käsitlemise oskus vaid siis, kui neil on selle vastu isiklik huvi olnud.

Ameerika Ühendriigid löid koos erasektoriga 2002. aastal videomängu „America’s Army“, mille eesmärk oli suurendada värbamist sõjaväkke. Seda on peetud ühest küljest tõhusaks, aga samas ka kritiseeritud, et lastele esitatakse sõda mänguna.⁵⁸ 1986. aasta film „Top Gun“ tõstis Ühendriikide sõjaväkke astujate arvu 8%⁵⁹.

Ettepanekud ja riskid

Ajateenistuse läbijate hulk võiks kasvada. See saab kasvada mitmest aspektist – rohkem sünde, senisest suurem ajateenijate osakaal aastakäigust ning rohkem naisi ajateenistuses.

Sündide arv sõltub varasematest demograafilistest protsessidest, laste saamise eas põlvkonna väärtustest ja üldisest turvatundest. Iibe tõstmise küsimus on justkui ükskõik otsimine, mille pikem käsitlemine väljuks käesoleva analüüsi fookusest.

Meeste suuremale osalusele ajateenistusest aitab kaasa esiteks ajateenistuse populaarsus, s.t et ei valitaks asendusteenistust ega otsitaks viise „pääseda“. Heaks algatuseks on kindlasti „Koos ajateenistusse“, mis aitab noortel endil oma kaaslasti kaasata. Ajateenistusele kui loomulikule nähtusele aitab kaasa

57 Kuna täpne analüüs ei ole siinkohal oluline, on arvestus tehtud ligikaudselt ja keskmiselt, lihtsalt leitud avalikke andmeid kasutades. Selle järgi: 1990-ndatel oli 18-aastaste aastakäigus umbes 7000–8000 meest, neist umbes 30% läks pärast keskkooli lõppu ajateenistusse, 60–70% jätkas õpinguid kutse- või kõrghariduses. Nominaalne õppeaeg kutse- ja kõrgharidusõppes oli toona enamasti 3–4 aastat. 2000. aastal olid alla 28-aastased ja (4-aastase) nominaalajaga kõrghariduse omandanud 1995.–1999. aasta ülikooli lõpetajad, s.o 4 aastakäiku. Alati on neid, kes vahetavad eriala ja seetõttu õpingud pikenevad, samuti neid, kes pärast kutseõpet asuvad kõrgharidust omandama, ning nn üleajaõppijaid. Seega võib eeldada, et 2000. aastal õppis sättes nimetatud õppeasutustes 60–70% 1996.–1999. keskkooli lõpetanutest, s.o 4 aastakäigust, ning väiksem osakaal 1993.–1995. keskkooli lõpetanutest, oletuslikult keskmiselt 20% 3 aastakäigust. Eeltoodust lähtudes vabanes rakendussätte alusel ajateenistuskohustusest ca 40 000 meest (65% 7500-st x 8 aastakäiku + 20% x 7500 x 3 aastakäiku = 43 500).

58 Susca, M. A. Why We Still Fight: Adolescents, America’s Army, and the Government-Gaming Nexus. Global Media Journal. <https://www.globalmediajournal.com/open-access/why-we-still-fight-adolescents-americas-army-and-the-governmentgaming-nexus.php?aid=35335&utm>

59 Summers, W. Maverick Top Gun stat turns out to be a real goose. Australian Associated Press, 14.06.2022. <https://www.aap.com.au/factcheck/maverick-top-gun-stat-turns-out-to-be-a-real-goose/>

ka varasem relvadega kokkupuude ja riigikaitse õpetus (vt ptk-d Kaitseliit ja Relvaharidus koolides). Samuti tasuks kaaluda ajateenistust populariseerivat ja kaitsetahet tõstvat meelelahutust (digimängud, filmid).

Teiseks on alarmeeriv, et ajateenistuse tervisenõuetele ei vasta 24% kutsealustest ning ajutiselt ei vasta veel 33%. Tõenäoliselt tulenevad paljud terviseprobleemid elustiilist, mitte ei ole paratamatud. Laste tervisemuredest ja -käitumisest (rasvumine, vähene liikumine, liigne ekraanide kasutus, vaimse tervise mured) räägitakse palju, kuid seda ei tundu olevat teadvustatud kui julgeolekuohtu. Osa tervisemuresid on tingitud mugavusest, igavusest ja vähesest kaasatusest või sidususest. Trenni või huviringi asemel on lihtne ekraani taga praktiliselt mitte midagi teha. Seega on huvihariduse kättesaadavus lõppastmes samuti julgeoleku ja kaitsetahte tekkimise ja realiseerimise küsimus.

Leida tuleks viise, et tõsta naiste osalemist ajateenistuses. Lisaks ajaloolistele põhjustele ajateenistuses mehi eelistada, on naised looduse poolest väiksema füüsilise jõuga, samas nõuab aga kaasaegne sõjapidamine kaitseväelastelt vähem füüsilist jõudu kui varem.

Tõenäoliselt ei ole Eesti ühiskond valmis naiste kohustuslikuks ajateenistuseks. Soov seda kohustuslikuks muuta põrkuks tõenäoliselt suurele vastuseisule (ilmselt õigustatult toodaks välja, et ühiskonnas on hoolduskoormus täna suuresti naiste poole kaldu ja meeste kohustuslik ajateenistus mõnes mõttes tasakaalustab ühiskondlikku panust).

Eeskujuks võiks olla Rootsi ja Norra naisajateenijate suur kaasatus (mis pole küll päris võrreldav, kuna ajateenistus põhineb seal valimil). Suurimaks takistuseks on ilmselt hoiak, et ajateenistus on „meeste teema“. Ajateenistusealiste naiste kaasatust saab suurendada samuti eelkõige koolihariduse kaudu.

Kaitseliit

Praegune olukord

Kaitseliit on Kaitseliidu seaduse (KaLS) definitsiooni järgi Kaitseministeeriumi valitsemisalas tegutsev vabatahtlik, sõjaväeliselt korraldatud, relvi valdav ja sõjaväeliste harjutustega tegelev riigikaitseorganisatsioon. Seadusest tulenevalt on Kaitseliidu ülesanne muuhulgas kasvatada kaitsetahet, anda tegevliikmetele sõjaväelist väljaõpet ning ka arendada ja väärtustada kehakultuuri ja sporti elanikkonna hulgas (§ 2 lg 1, § 4 lg 1 p-d 1 ja 4)⁶⁰. Seega on Kaitseliidu ülesanded ühelt poolt liikmete kesksed, teisalt aga suunatud ka avalikkusele.

Kaitseliidul oli koos nais- ja noorteorganisatsioonidega Eesti esimese iseseisvusa lõpuks pea 100 000 liiget (nagu juba ülal märgitud). Täna on Kaitseliidus

60 Kaitseliidu seadus. RT I, 03.02.2026, 10.

u 22 000 liiget ja koos sidusorganisatsioonidega üle 30 000⁶¹. Need arvud on kasvanud pärast Ukraina sõja algust. Kaitseliidu tegevliige ja toetajaliige peab KaLS kohaselt olema vähemalt 18-aastane, noorteorganisatsioonide noorliikmed 7- kuni 18-aastased (§ 24 lg 1, § 25 lg 1, § 26 lg 1).

Kaitseliit on suurepärane võimalus hoida ja arendada relvakasutusoskust, sh -ohutust. Samas ei sobi liikmesus kõigile, kuna eeldab aktiivset osalust. Ka P. Kaldre toob välja, et Kaitseliit ei sobi liiga noortele ega vanematele, kelle tervis pole enam kiita, kuigi tahe on olemas.⁶²

Täna on erinevates malevates erinev praktika, kas tegevliikmetele lubatakse korraga üks või mitu Kaitseliidu relva, ning alused selle üle otsustamiseks ei ole ühesed. Oma relvaga Kaitseliidu väljaõppel või õppusel osalemiseks tuleb taotleda luba ja menetlus võtab aega. Samuti on malevati erinev, kas lubatakse või keelatakse relva kodusele hoiule anda (seejuures peavad ohutusnõuded igal juhul täidetud olema). Kui tegevliige osaleb õppusel isikliku relva, laske-moona või drooniga, siis nende kulude hüvitamist ette nähtud ei ole.

Kui otsida Kaitseliidu kodulehelt, mil moel võiks Kaitseliidu tegevuses osaleda, siis info ei ole hõlpsalt hoomatav. Kergelt leiab liikmeks astumise avalduse, aga mitte infot, mida liikmesus inimeselt hiljem eeldab või mida annab. See võib jätta mulje, et tegu on kinnise klubiga, kuhu niisama lihtsalt asja ei ole.

Ettepanekud ja riskid

Kaitseliit pakub head võimalust edendada relvade ohutut kasutust ja suurendada kaitsetahet – seda tuleks aktiivsemalt ära kasutada. Kaitseliit võiks teha koostööd koolidega. Kui kaitseliitlased käivad koolides oma tegemistest rääkimas, tõstab see nii teadlikkust kui ka tõenäosust, et liitutakse Kaitseliidu või sidusorganisatsiooniga. Tõenäoliselt käiksid vabatahtlikud hea meelega rääkimas, seega piisaks Kaitseliidu koordineerivast rollist.

Ühest küljest võiks teha rohkem kampaaniaid, millega kutsutakse huvilisi üles liituma. Seejuures võiks üle vaadata Kaitseliidu ja sidusorganisatsioonide kodulehed, et oleks hõlpsalt aru saada, mida liikmesus annab ja mida eeldab. Samuti tuleks kasutada aktiivsemalt sotsiaalmeediat, et noortes üldse huvi tekitada ja luua arusaama, et see on lisaks kasulikkusele ka äge harrastus.

Teisalt tuleks läbi kaaluda ka erinevad liikmesuse viisid. Analüüsida tuleks, keda täna Kaitseliidus ei ole või on vähe, s.t mis vanuses, soost ja taustaga inimesi. Seejärel peaks uurima, millisel viisil kaasatus võiks neid kõnetada. Kui sobivat formaati täna ei ole, siis tuleks see luua ning viia info sihtgruppideni. Vajadusel muuta uute formaatide sisseviimiseks KaLS-i.

61 Kaitseliit. www.kaitseliit.ee

62 Kaldre, P. Riikluse parimaid kaitsjaid on relvastatud rahvas. ERR, 24.03.2025. <https://www.err.ee/1609642097/peeter-kaldre-riikluse-parimaid-kaitsjaid-on-relvastatud-rahvas>

Tuleks üle vaadata Kaitseliidu relvade taotlemise ja relva kodusele hoiule andmise, samuti isikliku relva õppustel kasutamise reeglid. Relvade kodusele hoiule andmine peaks olema kontrollitud tegevliikmete puhul soositud, sest see tagaks kaitsevajaduse korral isikutele kiire relvade kättesaadavuse ja vähendaks riske, mis kaasnevad sellega, kui paljud isikud kogunevad korraga relvahoidla juurde relvade saamiseks.

Süvendada võiks koostööd ka Eesti Jahimeeste Seltsiga.

Laskesport, lasketiirud ja laskepaigad

Praegune olukord

Relvaseadus (RelvS)⁶³ defineerib laskespordiorganisatsiooni, mis on sisuliselt laskespordiklubide katusorganisatsioon, ning seab sporttulirelvade kasutuseõiguse sõltuvusse kuuluvusest laskespordiklubisse (§ 1¹ lg-d 3 ja 4, § 29 lg 2). Seega on teatud laskeharrastus võimalik üksnes laskespordiklubide kaudu.

Avalikest andmetest ei leia Eesti laskesportlaste arvu, hinnanguliselt on neid u 3000⁶⁴. Ka Soome kohta ei leia täpseid andmeid – klubisid on sadu, neis kümneid kuni sadu liikmeid, nii et harrastajaid on hinnanguliselt u 30 000.

Lasketiir on alaliselt laskevõistlusteks või -harjutusteks kasutatav ehitis, ruum või territoorium. Laskepaik on koht, mis sobib või on kohaldatud võistluste või harjutuste ajutiseks korraldamiseks (RelvS § 84 lg-d 1 ja 2). Looduslikult laskmiseks sobivaid kohti ei tohi Eesti õiguse järgi alaliselt laskepaikadena kasutada.

Lasketiiru ja laskepaiga rajamiseks peab olema kohaliku omavalitsuse ning Politsei- ja Piirivalveameti kirjalik nõusolek (RelvS § 84 lg 3). Lasketiiru nõuded on sätestatud määrusega. Sõltuvalt kasutatavast relvast peab tagavalli kõrgus olema 4,4 või 6 m ja selle hari vähemalt 1,5 m laiune (määruse § 6 lg-d 2–4).⁶⁵

Eestis on täna ainult 66 toimivat lasketiiru. Kaitseliidus on täna 11 välitiiru ja kaheksa siselasketiiru. Kaitseliit plaanib küll aastatel 2026–2029 investeerida kuni viis miljonit eurot, kuid see raha läheb peamiselt olemasolevate tiirude laiendamiseks, mitte uute rajamiseks.⁶⁶ Kaitseliidu spordipealik Margus Purlau sõnul unistab iga Kaitseliidu malev, et lähim lasketiir oleks inimestel

63 Relvaseadus. RT I, 12.12.2024, 4.

64 Eesti Laskurliidul on 46 liikmesklubi. <https://laskurliit.ee/liikmed-3/>. Eesti Jahispordi Liidul on 37 liikmesklubi. <https://ejsl.ee/klubid>

65 Siseministri 26. veebruari 2021. a määrus nr 12 „Lasketiiru ja laskepaiga ning laskevõistluse ja treeninglaskmise ohutusnõuded”. RT I, 02.03.2021, 25.

66 Voltri, J. Lasketiire on vähe, kuid juurde neid ei rajata. ERR, 12.01.2026. <https://www.err.ee/1609907672/lasketiire-on-vahe-kuid-juurde-neid-ei-rajata>

maksimaalselt 40 km kaugusel, leides, et praegu on lasketiire ebapiisavalt⁶⁷. Endine Kaitseväge juhataja Martin Herem on öelnud, et üldjuhul vabatahtlikud ja eraisikud ei lähe laskma, kui tiir on tunnise sõidu kaugusel⁶⁸.

Kaitseliidu tiirudes saavad Kaitseliidu relvadest laskmas käia eelkõige liikmed. Isikutel, kellel oma relva ei ole, on laskmisvõimalused piiratud.⁶⁹ Enne Teist maailmasõda oli Eestis 1000 lasketiiru, valdavalt Kaitseliidu omad, eesmärgiga, et iga laskur jõuaks lähima lasketiiruni hobuse ja vankriga poole tunni jooksul⁷⁰. Nagu ülal juba märgitud – see oli ka aeg, kui Eestis olid maailma parimad laskurid.

Väärrib märkimist, et nõukogude ajal olid paljudes asutustes ja koolides lasketiirud. Oli ALMAVÜ⁷¹ nimeline paramilitaarne ja nõukogude-patriotistlik ühing, mis tegeles NSVL-s noorte väljaõppega laskmises, auto- ja lennundusõppes, sõjaväelistes oskustes ning esmaabis, samuti edendas sportimist. ALMAVÜ õnneks kadus, aga tegelikult koos sellega ka paljud 90-ndate alguses olemas olnud lasketiirud.

Veel 20 aastat tagasi oli Soomes tänasest neli korda rohkem lasketiire, 2400. Seejärel langes arv 600-le. Üheks probleemiks on olnud lasketiirude keskkonnaload. 2007 ja 2008 toimusid ka Soomes koolitulistamised⁷² ja politsei hakkas relvade omamist rohkem piirama⁷³. Kuid pärast Ukraina sõja algust otsustas Soome valitsus, et lasketiirude arv tuleb tõsta 1000-ni⁷⁴.

Üks raporti autoritest on ise kogenud, kuidas lasketiirude arv (aga ilmselt siiski ka muude traditsioonide erinevus) kajastub ka inimeste relvakasutusoskuses. Ühel eestlaste ja soomlaste ühisüritusel lasketiirus tuli välja selge vahe – soomlased lasevad pigem täpselt, eestlased aga pigem mööda.

Laskesuusatamine on Eestis populaarsemaks muutunud – seda nii harrastajate hulgas kui ka pealtvaatajate seas. Eesti Laskesuusatamise Föderatsioonil

67 Voltri, J. Lasketiire on vähe, kuid juurde neid ei rajata. ERR, 12.01.2026. <https://www.err.ee/1609907672/lasketiire-on-vahe-kuid-juurde-neid-ei-rajata>

68 Ibidem.

69 Kaitseministri 13. veebruari 2017. a määrus nr 2 „Kaitseliidu relva, mida ei loeta sõjarelvaks relvaseaduse tähenduses, käitlemise ja kasutamise nõuded“. RT I, 29.08.2018, 12.

70 Vajame rohkem relvaomanikke. Postimees, 19.02.2026. <https://arvamus.postimees.ee/8419665/juhtkiri-vajame-rohkem-relvaomanikke>

71 Armeed, Lennuväe ja Merelaevastiku Abistamise Vabatahtlik Ühing.

72 Gun violence and regulation in Finland. Reuters. <https://www.reuters.com/world/europe/gun-violence-regulation-finland-2024-04-02/>

73 Factbox-Gun violence and regulation in Finland. <https://www.swissinfo.ch/eng/factbox-gun-violence-and-regulation-in-finland/74907640>

74 Soome siseministeeriumi koduleht. Safeguarding the activities of shooting ranges. <https://intermin.fi/en/projects/shooting-ranges-project>

on 21 liikmesklubi, kuigi kõigis neist ei tegeleta tegelikult aktiivselt laskesuusatamisega⁷⁵.

Erasektor pakub samuti relvakoolitusi ja praktilist väljaõpet⁷⁶. Selleni jõudmine eeldab aga eelnevat huvi teket.

Laskespordi ja laskmisvõimaluste laiendamisega seoses on Sotsiaalministeerium⁷⁷ relvaseaduse muutmise eelnõu kooskõlastamisel avaldanud kriitikat alaealisi puudutavate muudatuste suhtes, pidades problemaatiliseks nii 15–17-aastastele paralleelrelvaloa võimaldamist kui ka sporttulirelva kasutada andmise vanuselise alammäära alandamist 12 eluaastalt 10 eluaastani. Ministeeriumi hinnangul suurendavad need muudatused riske alaealiste turvalisusele ega ole kooskõlas lapse parimate huvide põhimõttega, viidates mh ÜRO lapse õiguste komitee soovitudele. Lisaks on Sotsiaalministeerium pidanud problemaatiliseks olukordi, kus alaealisel oleks võimalik sportrelva iseseisvalt transportida, tuues esile avalikus ruumis liikumisega seotud võimalikud riskid ning rõhutades vajadust vältida igasugust relvade käsitlemise normaliseerimist laste ja noorte seas.

See on arusaam, mis töötab kaitsetahte suurendamisele vastu. Alaealiste turvalisuse eesmärk on kahtlemata legitiimne, kuid küsimus seisneb selles, kas piirangud on proportsionaalsed ja sobivad nimetatud eesmärgi saavutamiseks. Turvalise relvakultuuri kujunemine ei eelda relvade täielikku tõrjumist noorte elust, vaid vastupidi – varajast, rangelt juhendatud ja institutsionaalselt raamitud kokkupuudet. Laskespordi kontekstis toimub relvakäsitus litsentseeritud klubides, eriväljaõppega juhendajate järelevalve all ja spetsiaalselt kohandatud infrastruktuuris, mis ei ole võrreldav relva vaba valdamise ega juhusliku kasutamisega. Senine praktika võrdlusriikides, eeskätt Soomes, ei näita, et selline lähenemine oleks kaasa toonud alaealistega seotud relvaintsidentide sagenemise.

Samuti tuleb arvestada, et Sotsiaalministeeriumi poolt viidatud ÜRO lapse õiguste komitee soovitusel on kujundatud enne 2022. aasta täiemahulist Venemaa agressiooni Ukrainas ega arvesta tänast julgeolekukonteksti, Eesti muutunud ohutaju ega laiemat arutelu ühiskonna kaitsevalmiduse üle. Kuigi need soovitusel on lapse õiguste normatiivses raamistikus jätkuvalt olulised, on nende rakendamine julgeolekupoliitilises vaates osaliselt ajast maha jäänud.

Eraldi tuleb käsitleda relva iseseisva transpordi piirangut. Praktikas võivad sellised piirangud osutada ebaproportsionaalselt koormavaks, arvestades, et noored sportlased treenivad sageli eri lasketiirudes ning osalevad võistlustel üle Eesti. Vanematel ei ole alati võimalik last igale treeningule või võistlusele

75 Eesti Laskesuusatamise Föderatsiooni koduleht. <https://biathlon.ee/foderatsioon/klubid/> Tartu Suusaklubis näiteks laskesuusatajaid ei treenita. <https://tartusuusaklubi.ee/>

76 Näiteks <https://teamroom.ee/>

77 Sotsiaalministeeriumi kooskõlastuskiri relvaseaduse muutmise seaduse eelnõule. <https://eelnoud.valitsus.ee/main#oC9Vw5pf>

isiklikult saata ning selline absoluutne keeld võib muuta alaealise osalemise laskespordis sõltuvaks üksnes vanema ajalisest ja logistilisest võimekusest, mitte lapse ettevalmistusest või ohutusest. See kujutab endast täiendavat riivet lapse huvitegevuse vabadusele, ilma et oleks veenvalt põhjendatud, miks täielik keeld oleks vältimatult vajalik võrreldes leebemate alternatiividega, nagu ranged transpordi- ja järelevalvenõuded. Alternatiivina saaks kaaluda näiteks, et lubatud on ainult relva transportimine ilma laskemoonata.

Ettepanekud ja riskid

Laskespordi on võimalik populariseerida koolihariduse kaudu. Laskesuusatamise edendamine teenib samuti kaitsetahet.

Samas ei peaks laskmisharrastus üksnes klubiline olema. Täna on takistuseks ka lasketiirude hulk.

Eestis ei tohi harjutada laskmist väljaspool lasketiirusid. Samas on õigus pidada jahti maaomaniku loal. See tähendab, et täna saab jahimees lasta peaaegu igasse ilmakaarde, kui ta peab jahti, aga kontrollitud taustaga märgi pihta ei tohi lasta. Soome ja Rootsi eeskujul võiks Eestis anda õiguse maapiirkondades maaomaniku loal harjutada piiratud ulatuses laskmist turvalises kohas ja naabreid häirimata. Esialgu võiks lubada lasta sportpüssist märgi pihta, millel on ohutust silmas pidades kuulipüüdja. See võimaldaks harrastada laskmist, ilma et peaks maapiirkondades sõitma kümneid kilomeetreid lasketiirudesse ja maksma nende tasusid, mis võivad olla kõrged.

Endine Kaitseväge juhataja Martin Herem on öelnud, et kui inimeste elukohast kümne kilomeetri kaugusel oleks 50 meetri lasketiir, kus saab lasta ka liikuvaid sihtmärke ja võib-olla sileraudset ehk õhusihtmärke, siis see kindlasti parandaks meie laskeoskust ka droonivastaseks tegevuseks⁷⁸. Droonidest tulenev kaasaja sõja tõsine oht on tänaseks naaberriigist Eesti pinnale juba jõudnud.

Lasketiirusid ja -paikasid võiks olla vähemalt kaks korda rohkem kui täna. See eeldaks eelkõige isiklikuks või kogukondlikuks tarbeks ehitatud laskepaikade turvanõuete ülevaatamist, et teha nende ehitamine odavamaks. Käesoleva raporti ühele autorile on teada, et Eestis on väga palju maaomanikke, kes oleksid omal kulul valmis rajama lihtsama lasketiiru. Maapiirkondades võiksid need olla jahimehed, kaitseliitlased ja teised kohalikud elanikud, kes harrastavad sportlaskmist.⁷⁹ Kui lasketiire ja laskekohti oleks rohkem, oleks ka rohkem huvilisi. Laskeoskustest tulenev kaitsetahte ja relva kasutamise vilumuse tõus aitab ära hoida sõda, mille kulud oleksid võrreldamatult suuremad lasketiirude rajamise kuludest.

78 Voltri, J. Lasketiire on vähe, kuid juurde neid ei rajata. ERR, 12.01.2026. – <https://www.err.ee/1609907672/lasketiire-on-vahe-kuid-juurde-neid-ei-rajata>

79 Ibidem.

Järgnevalt esitatakse ettepanekud, mida võiks kaaluda alaliste 50 m laskepaikade puhul, mis ei oleks ärilises kasutuses ja kus laskmist piirata nt 10 000 lasuga aastas. Lasketiiru loa asemel võiks piisata relvaluba omava vastutava isiku teavitamiskohustusest. Laskmised tuleks logida.

Lubada võiks tagavalli kõrgusega 3 m ja harja laiussega 0,8 m nagu Lätis. Rootsis on lubatud sihtmärgi keskpunktist 1,5 m⁸⁰ ja Norras 2,3 m maapinnast või 1,5 m üle märgi ülemise serva⁸¹.

Tagavalli puhul võiks olla lubatud kõik kuulikindlad materjalid. Maapiirkondades on palju nõukogudeaegsete majandushoonete varemeid, mille ette vanu autorehve või palk- või muud puitmaterjali pannes saaks turvalise ja soodsa tagavalli. Puit ega autorehvid ei külmu talvel ega eelda lisaohuala nagu läbikülmuv pinnas.

Võiks kaaluda külgvallidest loobumist, kui tagavall ulatub vähemalt viis meetrit märklehest mõlemale poole. Praegu on rahulikus lasketiirus nõuded rangemad kui jahil, kus olukorrad on pingelisemad ja vähem kontrollitud ning võivad kiiresti muutuda.

Jahipidamine

Praegune olukord

Jahipidamine on üks osa relvapoliitikast ja kaitsetahte mõjutaja. Lisaks relvakasutuse oskusele ja vilumusele on jahil ka muud paralleelid riigikaitsega. Näiteks põdrajaht nõuab märkimisväärset organiseerimist, inimeste rühmitamist kaardil ja planeerimist. Väikeulukite jahi puhul tuleb vältida müra, sarnaselt partisantegevusega.

Jaht on olnud traditsioonirohke ala, mida on antud edasi põlvest põlve. Lisaks nõukogudeaegsele relvade vähendamise poliitikale on ka linnastumine jahitraditsioone vähendanud. Eestis koondab jahimeeste ühendusi Eesti Jahimeeste Selts⁸². Nende andmetel oli Eestis 2024. aasta seisuga u 11 000 jahimeest⁸³ ja neist 2–3% on naised (2018. aasta andmed)⁸⁴.

80 Säkerhetsbestämmelser för civilt skytte (Tsiviillaskmise ohutusnõuded).

https://www.skyttesport.se/media/es2ejnw/saekb_2020.pdf

81 Tekniske krav til skytebaner (Lasketiirude tehnilised nõuded (lisa 2)). <https://www.skyting.no/wp-content/uploads/2022/12/vedlegg-2-tekniske-krav-til-skytebaner.pdf>

82 Eesti Jahimeeste Selts. Liikmed. <https://www.ejs.ee/liikmed/>

83 Inforegister. Eesti Jahimeeste Selts MTÜ tegevusaruanne 2024. <https://www.inforegister.ee/80028484-EESTI-JAHIMEESTE-SELTS-MTU/>

84 Erametsaliidu koduleht. Naisküttide arv on Eestis tõusutrendis. <https://www.eramets.ee/metsandusuudised/naiskuttide-arv-on-eestis-tousutrendis/>

Soomes maksis üle 300 000 jahimehe 2024. aastal jahiloa tasu ning ligi 200 000 ka realiseeris oma load⁸⁵. Seejuures on naisjahimeeste osakaal Soomes paari-kümne aastaga enam kui kahekordistunud – 2000. aastate alguses oli neid alla 4%⁸⁶, 2023. aastaks oli osakaal tõusnud 10%-le. Uutest jahirelvaloa saajatest on koguni 25% naised.⁸⁷ Seega on Soomes ligi kolm korda rohkem naisjahimehi kui Eestis üldse jahimehi. Ka Norras on jahinaiisi rohkem kui Eestis mõlemast soost jahimehi kokku (u 18 600)⁸⁸.

Jaht on seadustega reguleeritud⁸⁹. Eesti on jagatud jahipiirkondadeks, kus jahti pidamiseks on vajalik jahipiirkonna kasutusõiguse luba. Luba saab taotleda üksnes juriidiline isik (üldjuhul jahimeeste ühendus) või riigiasutus eeldusel, et luba taotleval juriidilisel isikul on selles piirkonnas kinnisasi või kinnisasja omanikuga kokkulepe sellel jahti pidada. Luba antakse kümneks aastaks. Kui samale piirkonnale loa taotlejad ei nõustu ühisloaga, antakse luba ühele, kellel on suurema pindala ulatuses maaomanikega kokkulepe (Jahis⁹⁰ § 11 ja 14). Nii võib juhtuda, et jahirelva omav isik omal maal jahti pidada ei saagi.

Soomes on seevastu jahindusega suhteliselt lihtne tegeleda ka siis, kui jahimees ei ole maaomanik ega jahiseltsi liige, eriti merel saarestikus ja Põhja-Soomes. Seal saab iga jahiloaomanik endale taotleda Metsavalitsuselt (Soome RMK analoog) loa pidada jahti riigimaadel. Jahiseltsi pole vaja kaasata. Jahindusse suhtutakse üldiselt positiivselt⁹¹.

Kaitseliit ja Eesti Jahimeeste Selts sõlmisid 2023. aastal jahimeeste kokkutulekul koostööleppe, mille põhjal tehakse laiapõhjalist koostööd. Infot leiab eelmise aasta novembri ühisjahi kohta⁹².

85 Luonnonvarakeskuse andmed. Hunting 2024.

<https://www.luke.fi/en/statistics/hunting/hunting-2024>

86 Luonnonvarakeskuse andmed. The number of hunters

remained unchanged in 2020. <https://www.luke.fi/en/news/the-number-of-hunters-remained-unchanged-in-2020>

87 Yle uudisteportaal. Proportion of female hunters on the rise in Finland.

<https://yle.fi/a/74-20100681>

88 Statistisk sentralbyrå. <https://www.ssb.no/jord-skog-jakt-og-fiskeri/jakt/statistikk/registrerte-jegere>

89 Jahiseadus (Jahis) reguleerib jahipidamise reegleid; jahirelvi reguleerib valdavalt RelvS.

90 Jahiseadus. RT I, 28.01.2026, 4.

91 Suomen Riistakeskus. Suhtautuminen metsästyksen on säilynyt myönteisenä. (Suhtumine jahindusse on jäänud positiivseks.) <https://www.sttinfo.fi/tiedote/69995822/suhtautuminen-metsastykseen-on-sailynt-myonteisena>

92 Eesti Jahimeeste Selts. Jahimehed ja kaitseliitlased osalesid ühisjahis. <https://www.ejs.ee/jahimehed-ja-kaitseliitlased-osalesid-uhisjahis/>

Ettepanekud ja riskid

Kuna jahiseltside tegevus on puhtalt erainitsiatiiv ja sisuliselt klubiline tegevus, on keeruline neid suunata jahti populariseerima. Seda on võimalik teha eelkõige Kaitseliidu kaudu, kellel on ka Eesti Jahimeeste Seltsiga kootöölepe.

Üle tuleks vaadata jahti pidamise eeldused. Ei ole põhjendatud, et isik ei saa omal maal jahti pidada väikeulukitele ja lindudele, kui ta ei ole selle piirkonna jahiseltsi liige. Piirang on põhjendatud suurulukite ehk metssea, põdra, hirve jne puhul, kuna nende jaht eeldab suurt jahipiirkonda, kuhu suurulukite jahilubade väljastamise piirang on sisuliselt põhjendatud.

Relvaharidus koolides

Praegune olukord

Eestis on palju inimesi, kes käisid koolis nõukogude ajal, mil koolides oli kohustuslik sõjaline algõpe. Neis tundides õpetati nii teooriat kui ka reaalselt relva kokku panema, lahti võtma ja laskma. Eesti taasiseseisvumisega sõjalise algõppe tunnid kadusid. Ühe riigikorra lagunemisel ja teise ülesehitamise ajastul oli see vast ka hea. Siiski on seetõttu Eestis üks põlvkond, kes ei ole mingit sarnast õpet saanud.

Alates 1. septembrist 2025 kuulub gümnaasiumides riigikaitse valikkursus kohustusliku õppekoormuse hulka ning seda võib ja peab õpetama üksnes riikliku õppekava ainekava järgi (§ 1 lg 7 p 4, § 11 lg 5)⁹³. Selle ainekava järgi peaks läbi viidama 35 tundi teooriat ja 35 tundi praktilist õpet välilaagris, mille viib läbi Kaitseliidu või Kaitseväge struktuuriüksus. Teooria osa hõlmab endas muuhulgas relvaõpet ja ohutust. Välilaager ei pruugi siiski hõlmata praktilist relva- ja laskeõpet – see „viiakse läbi vaid juhul, kui on võimalik tagada õppeks vajalikud tingimused, vahendid ja pädevad õppe läbiviijad“.⁹⁴

Kuna kohustuslikuna ja sellisel kujul on riigikaitseõpe koolides esimest aastat ja õppeaasta on veel käimas, on veel vara õppe tegelike võimaluste ja tõhususe kohta mingeid järeldusi teha. Kindlasti on kohustuslik riigikaitse kursus vajalik samm õiges suunas.

Eestis on palju koole, millesse algselt on olnud projekteeritud ka lasketiirud. Ei ole teada, kui paljud neist on üldse kunagi reaalselt kasutuses olnud, kas need täna seisavad niisama või on ümber ehitatud muuks funktsiooniks. Tõenäoliselt on suurem osa koolijuhtidest sama vähe kokku puutunud laske-

93 Vabariigi Valitsuse 6. jaanuari 2011. a määrus nr 2 „Gümnaasiumi riiklik õppekava“. RT I, 23.12.2025, 8.

94 Gümnaasiumi riikliku õppekava Lisa 12 „Valikõppeaine „Riigikaitseõpetus““ p 1.2, 1.6 ja 2.1.1.

spordiga kui Eesti inimesed keskmiselt ja seega on mõistetav ka nende vähene initsiatiiv koolidesse lasketiire (taas)rajada.

Soomes on kaitseõpe koolidesse integreeritud – õpetatakse kriisideks valmistumist⁹⁵, mitte otseselt relvaõpet. Siiski on kaitseõpe ilmselt üheks Soome ühiskondliku sidususe ja kõrge kaitsetahte põhjuseks.

Venemaa invasioonipoliitika mõjul viis Poola 2024. aastal 18 000 üldhariduskoolis sisse turvalisushariduse. Õppeaine on kohustuslik kaheksandas klassis ja gümnaasiumi esimesel aastal. Õpetatakse muuhulgas turvalist relvade kasutamist, laskmist harjutatakse koolides laserrelvadega. Õppekava pandi kokku haridus- ja kaitseministeeriumi koostöös.⁹⁶

Ettepanekud ja riskid

Riigikaitse, sh relvakasutuse õppe sisseviimine üldhariduskoolides on vajalik nii kaitsetahte suurendamiseks kui ka turvalisuse, teadlikkuse ja ohutuse tõusuks. Sel juhul ei tekita relvad ka ebatervet elevust ega tingi sellest tulenevaid rumalusi.

Riigikaitse õpe on ka osa väärtuskasvatusest. Eestimeelne kooliharidus peaks andma rohkem Eestile lojaalseid kodanikke.

Riigikaitse alast õpet võiks sisaldada juba põhikooli programm (vrd Poola). See ei pruugi olla samavõrd mahukas kui gümnaasiumis. Mida nooremalt alustatakse riigikaitse teemadega ning õpetatakse relvade kasutust ja selle ohutust, kas väga madala kaliibriga või laserrelvadega, seda paremini ja loomulikumalt relva käsitlemise oskus omandatakse. Sellega kasvatatakse ka vastutus- ja kohusetunnet.

Kaaluda tasuks koolinoortele mõne riigikaitseliku seiklusliku telemängu loomist. Selles saaksid koolide võistkonnad omavahel lisaks laskmisele võistelda ka näiteks orienteerumises ning koolides tekiks võistlus esindusmeeskonda pääsemise pärast. Siin võib tuua võrdluseks, et enne „Klassikatähtede“ televõistluse loomist ei osanud enamik Eesti inimesi nimetada ühtki Eesti (noort) klassikalise muusika artisti, tänaseks on paljudel suurenenud huvi klassikalise muusika vastu ja pea igaüks teab mõnd noort klassikalise muusika artisti.

95 Olech, A. Finland: building a nation that's aware and prepared. Defence 24 22.07.2025.

96 Cabanas, L. B. Poland introduces mandatory firearms training for schoolchildren amid Russia threat. Euronews.com. The No. 1 international new channel in the EU. <https://www.euronews.com/my-europe/2024/12/23/poland-introduces-mandatory-firearms-training-for-schoolchildren-amid-russia-threat>

Eesti suhtes on 2014. aastal jõustunud Laste kaasamist relvakonfliktidesse käsitlev lapse õiguste konventsiooni fakultatiivprotokoll⁹⁷. See ei keela relvaõpetust alaealistele. Samas võidakse lastele riigikaitseõppe puhul tõstatada lapssõdurite tekitamise probleemi. Sel juhul tuleb selgitada õppe eesmärgi, mis kindlasti ei ole laste relvakonfliktides kasutamine.

Relva omamise õigus

Riigikohtu üldkogu praktika järgi aastast 2001 on selge, et relvaloa regulatsioonis sekkub riigivõim PS § 19 lg-ga 1 tagatud vabasse eneseteostusesse⁹⁸. See tähendab, et relvaloa saamise piirangu õigustamiseks peab olema legitiimne eesmärk ja piirang peab olema seatud eesmärgi suhtes proportsionaalne. Relvaluba ei ole riigi armuand ega privileeg, vaid isiku vabadusele seatud piirang, mis peab olema õigustatud. Seda tuleb silmas pidada nii RelvS normide loomisel kui ka rakendamisel.

Kehtiv relvaseadus

RelvS kehtib 2002. aastast ja seda on muudetud üle 60 korra, seejuures on Riigikohus kolm normi põhiseaduse vastaseks tunnistanud kaalutlusõiguse puudumise tõttu⁹⁹. RelvS lähtub EL relvadirektiivist.

RelvS koosneb tänaseks prim-paragrahvide ja -lõigete ning viidete rägastikust, millest on ka juristidel keeruline aru saada. Mitmed normid on jäigad, nt ei anta soetamisluba ega relvaluba isikule ja need tunnistatakse kehtetuks, kui isikut on väärteomenetluse korras karistatud relva või laskemoona hoidmist, kasutamist vmt reguleerivas õigusaktis sätestatud nõude rikkumise eest (RelvS § 36 lg p 7; § 43 lg 3 p 2). Väärtegu on ka ühe padrungi relvakapist väljaunustamine siis, kui relvaomanik on üksi kodus, s.t olukorras, kus mingit ohtu kellelegi ei ole.

Kaalutlusõiguse puudumist õigustatakse sellega, et siis on ametnikel lihtsam ja tekib vähem vaidlusi. Samas on Riigikohus korduvalt välja toonud, et täitevõimul on vaja kaalutlusõigust selleks, et tagada proportsionaalsuse põhimõtte (PS § 11) rakendamine. Pädeval võimuorganil lasub üldjuhul kohustus hinnata, kas isiku huvid ja avalik huvi on omavahel tasakaalus, s.t kas põhiõiguste kitsendused on proportsionaalsed. Hindamaks langetatava otsuse vastavust proportsionaalsuse põhimõttele, tuleb arvesse võtta konkreetseid asjaolusid.¹⁰⁰

97 Laste kaasamist relvakonfliktidesse käsitlev lapse õiguste konventsiooni fakultatiivprotokoll. RT II, 08.01.2014, 2.

98 RKÜKo [3-4-1-7-02](#), p 13.

99 RKPko [3-4-1-10-10](#); RKPko [3-4-1-2-11](#); RKPko [3-4-1-12-13](#).

100 RKPko [3-4-1-9-04](#), p 16.

Seejuures ütles Riigikohus ühes hiljutises lahendis, et haldusmenetluse tõhusus ei saa olla eraldiseisev piirangu eesmärk¹⁰¹.

Täna on igasuguse kaalutusõigusega välistatud soetamisloa ja relvaloa andmine isikule, kes on väärteomenetluse korras karistatud relva, tulirelva olulise osa või laskemoona soetamist, hoidmist, kandmist, vedu või kasutamist reguleerivas õigusaktis sätestatud nõude rikkumise eest (RelvS § 36 lg 1 p 7). Riigikohus on küll pidanud põhiseaduse mõttes põhjendatuks relvaloa äravõtmisel kaalutusõiguse puudumist, kui isikut oli karistatud väärteo korras laskemoona hoidmise nõuete rikkumise eest¹⁰², kuid absoluutne keeld ei ole praktikas vajalik ja töötab vastu kaitsetahte tõstmise ja relvakultuuri edendamise eesmärgile. Isiku eksimuse ohtlikkust ja muid asjaolusid peaks saama hinnata. Keeldumise alus on ka relvaloa kehtetuks tunnistamise alus RelvS § 43 lg 3 p 2 järgi¹⁰³.

Ka Kliimaministeeriumi kooskõlastusmärkused RelvS muutmise eelnõule kinnitavad, et senine imperatiivne relvaloa kehtetuks tunnistamise regulatsioon võib viia ebaproportsionaalsete tulemusteni ning vajab riskipõhist ja kaalutusõigust võimaldavat ümberkujundamist. Kehtiv regulatsioon on loonud ebaproportsionaalse olukorra, kus näiteks jahiohutuse nõuete rikkumise eest väärteokorras karistatud isiku relvaluba tuleb kehtetuks tunnistada ka juhtudel, mil sama tegu ei tooks relvaseaduse alusel kaasa relvaloa äravõtmist¹⁰⁴.

Samuti kehtib absoluutne keeld, kui isikut on karistatud väärteomenetluse korras mootorsõiduki, maastikusõiduki või trammi juhtimise eest lubatud alkoholipiirmäära ületades või õhusõiduki, veesõiduki või raudteeveeremi juhtimise eest alkoholijoobes (RelvS § 36 lg 1 p 11). Kuigi kehtivaid reegleid tuleb järgida, erineb olukord liiklusohutuse mõttes sõltuvalt asjaoludest ja joobe suurusest, seega ka teiste isikute eludesse ja tervisesse hoolivalt suhtumise mõttes. Kui isiku joove on näiteks 0,2‰ (kas varasema joobe jääknähuna või varem tarbitud, juba taandunuks peetud alkoholi mõjuna), mis paljudes riikides on lubatud (nt Prantsusmaa, Hispaania, Itaalia, Saksamaa), ja tegemist on ühekordse juhtumiga, ei saa pidada isikut üldiselt ohtlikuks. Samuti ei arvesta kehtiv norm rooli istumise asjaolusid – kas isik sõidab lihtsalt peolt koju tihedas liikluses, kihutades, või toimetab raskes seisundis inimese arsti juurde vähese liiklusega väikesaarel, kus kiirabiteenus saadetakse alles mandrilt. Ilmselgelt ei ole viimane näide igapäevane, aga jäik regulatsioon ei tohi viia ka üksikutel juhtudel ebaõiglase ja ebaproportsionaalse tagajärjeni.

101 RPKKo [5-25-79](#), p 51.

102 RPKKo [5-19-26](#).

103 Riigikogu menetluses oleva eelnõuga muudetakse seadust nii, et edaspidi relvaloa ja soetamisloa äravõtmisel on kaalutusõigus, kuid esmakordselt taotlemisel mitte.

104 Kliimaministeeriumi ettepanekud relvaseaduse muutmise seaduse kohta. <https://eelnoud.valitsus.ee/main/mount/docList/1413e0c9-99eb-4929-bdc1-353ea7d4eaa3>

Jäik ja kaheldav alus on näiteks ka see, et soetamisluba ega relvaluba ei anta füüsilisele isikule, kes on väärteomenetluse korras karistatud narkootilise või psühhotroopse aine väikeses koguses ebaseadusliku käitlemise eest (RelvS § 36 lg 1 p 11)¹⁰⁵. Samuti keeld anda relva- ja soetamisluba füüsilisele isikule, kes on väärteomenetluse korras karistatud ajateenistuse kohustuse eiramise või reservteenistusse ilmumise kohustuse eiramise eest või kes ei osale kutsealuse Kaitseressursside Ametis tervises seisundi hindamisel, ei asu ajateenistusse või eirab reservteenistusse ilmumise kohustust (RelvS § 36 lg 1 p-d 14 ja 14¹)¹⁰⁶.

Vabariigi Valitsus esitas Riigikogule märtsis 2026 RelvS ja lõhkematerjaliseaduse muutmise seaduse eelnõu (MSE)¹⁰⁷. Eelnõuga kavandatakse muudatusi, et tugevdada riigikaitsealist valmisolekut, parandada ühiskonna kaitsevõimet ning tagada avalik ja siseturvalisus. Muuhulgas muudetakse relvade hoiustamise nõudeid riskipõhisemaks, vähendatakse väiksemate relvakoguste omanike halduskoormust ja suurendatakse lubatud laskemoonavaru.

Eelnõule tagasisidena tõi Regionaal- ja Maaeluministeerium välja, et täna ei ole lubatud relvaga põllumajandusloomade hädatapp, mis oleks sageli asjakohane ja humanne viis olukorra lahendamiseks.¹⁰⁸

105 Selle pealkirjaga on KarS § 183, mis sätestab vastutuse ka kuriteona. Väärtegu hõlmab väikeses koguses ebaseadusliku edasiandmise, aga ka väikeses koguses süstemaatiliselt üle riigipiiri toimetamise, mille puhul on tõenäoline edasiandmise eesmärk. KarS-i muutmisel on seletuskirjas toodud, et varem kohaldati 28%-l väikeses koguses narkootilise aine üle piiri toomise juhtumitest kinnipidamise asendamist, s.t rikkuja oli välismaalane ning temalt mõisteti välja teatud summa riigituludesse, ilma kriminaalmenetlust alustamata. Alustatud kriminaalmenetlustest omakorda 80% lõpetati otstarbekuse kaalutlusel – s.t isiku süü ei olnud suur ning puudus avalik menetlushuvi. Isikud olid reeglina varem karistamata ning neilt äravõetud narkootilise aine kogused olid väikesed, peamiselt oli tegemist kanepiga või üksikute tablettidega (Karistusseadustiku muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seadus [554 SE](#), teise lugemise seletuskiri, lk 14–15). RelvS mõttes on kõik narkootilise või psühhotroopse aine väikeses koguses ebaseadusliku käitlemise väärteod samaväärse tähendusega. Loa andmisest keeldumise ja selle kehtetuks tunnistamise aluseks on nii see, kui jagatakse kanepit sõbraga, kui see, kui tuuakse süstemaatiliselt riiki sisse väikeses koguses ohtlikumaid narkootilisi aineid.

106 Viimasel juhul kohus küll saab kaaluda, aga ühtegi kaalutluse alust ei ole sätestatud. – KVTS § 331 lg 5 ja § 711 lg 5 lisamise eelnõu seletuskirja järgi oli meetmete rakendamise eesmärk „sundida kutsealust võimalikult kiiresti vabatahtlikult täitma avalik-õiguslikku riigikaitsekohustust KVTS-is ette nähtud kujul – osaleda KRA arstlikus komisjonis tervises seisundi hindamisel ning seejärel asuda õigeaegselt ajateenistusse“ (Kaitseväeteenistuse seaduse ja teiste seaduste muutmise seadus [607 SE](#), eelnõu seletuskiri lk 8). Seega on tegemist repressiivsete meetmega kohustuste eiramise eest. Eelnõu seletuskirja lisas 2 oleva normide põhiseaduspärasuse analüüs on sisuliselt poolik.

107 Relvaseaduse ja lõhkematerjaliseaduse muutmise seaduse eelnõu seletuskiri 26.02.2026, lk 3. <https://www.riigikogu.ee/tegevus/eelnoud/eelnou/601f126d-99da-40a5-8cdd-f63a92ab6a0b/relvaseaduse-ja-lohkematerjaliseaduse-muutmise-seadus/>

108 Regionaal- ja Põllumajandusministeeriumi 20.01.2026 kooskõlastuskiri 1.4-2/3372-1.

Eelnõuga samal ajal, detsembris 2025 saatis Siseministeerium kooskõlastusringile ka uue RelvS väljatöötamiskavatsuse (VTK), mille eesmärk on luua uus terviktekst. Peamiste ülevaatamist vajavate teemadena nähakse RelvS-i ülesehitust ja kasutatavaid termineid, relvaloa- ja relvaomanikuks saamise korda, füüsilise ja juriidilise isiku relva valdamise otstarbeid, relva ja laskemoona hoiutingimusi, tegevusloa kohustusega tegevusalasid, soetamisloa ja relvaloa taotleja tervisekontrolli.¹⁰⁹

Relvaseaduse rakendamispunktika

Käesoleva raporti ühe autori artiklile relvade kättesaadavuse teemal¹¹⁰ tuli väga palju tuttavate, relvahuviliste ja kaitsesektori tagasisidet¹¹¹. Mitte üksnes õigust ei peetud põhjendamatult jäigaks, vaid äärmiselt kriitilised oldi ka rakendamispunktika suhtes, pidades seda lausa kiusuks.

Nii toodi välja, et „relvaomanikke kotitakse ja peedistatakse igal viisil“. Teise või kolmanda relvaloa andmisest keeldutakse, kuigi alust ei ole. Tehakse palju etteteatamata kontrollkäike, seejuures sekkutakse ulatuslikult isikute eraellu. Kui relv on kotiga põrandal ukse juures enne minekut või pärast naasmist, on see suureks probleemiks. Raskeks rikkumiseks peetakse, kui laskemoon ja relv on samas relvakapis või kui on paar padrunit lubatust rohkem või üks padrunit on unustatud jahivesti taskusse. Vähimagi rikkumise puhul võetakse relvaluba ära ja relvad tuleb ära anda. Õigusküsimusest hinnatakse ideaalse inimese kuvandi järgi ega hinnata ohtlikkust või suhtumist kaasinimestesse. Seejuures arvestatakse liiklusrikkumisena ka nn kaameratrahve, mis tegelikult ei ole isikustatud, vaid sõidukipõhised.

Eeltoodu tagajärjel loobuvad paljud relvaomanikud relvadest. Nõudmised on arusaamatud ja järelevalveametnikega ei jaksata vaielda. Nii ei anta relvakäsitsemisoskust ja ohutut kultuuri edasi ka järeltulevatele põlvkondadele. Samuti ei ole järgmine põlvkond motiveeritud relvaluba taotlema.

Statistika – relvad, relvaomanikud ja relvakuriteod

Inimestel on Eestis tõrge relvade suhtes, sest neid tajutakse ohtlikuna. Järgnevalt käsitletakse relvade ja relvaomanike arvu võrdluses relvaga toime pandud tapmistega eri riikides.

109 Relvaseaduse eelnõu väljatöötamiskavatsus, lk 5. <https://eelvoud.valitsus.ee/main/mount/docList/9fde4f46-d746-4c29-a9b0-cb5e9b343bf6>

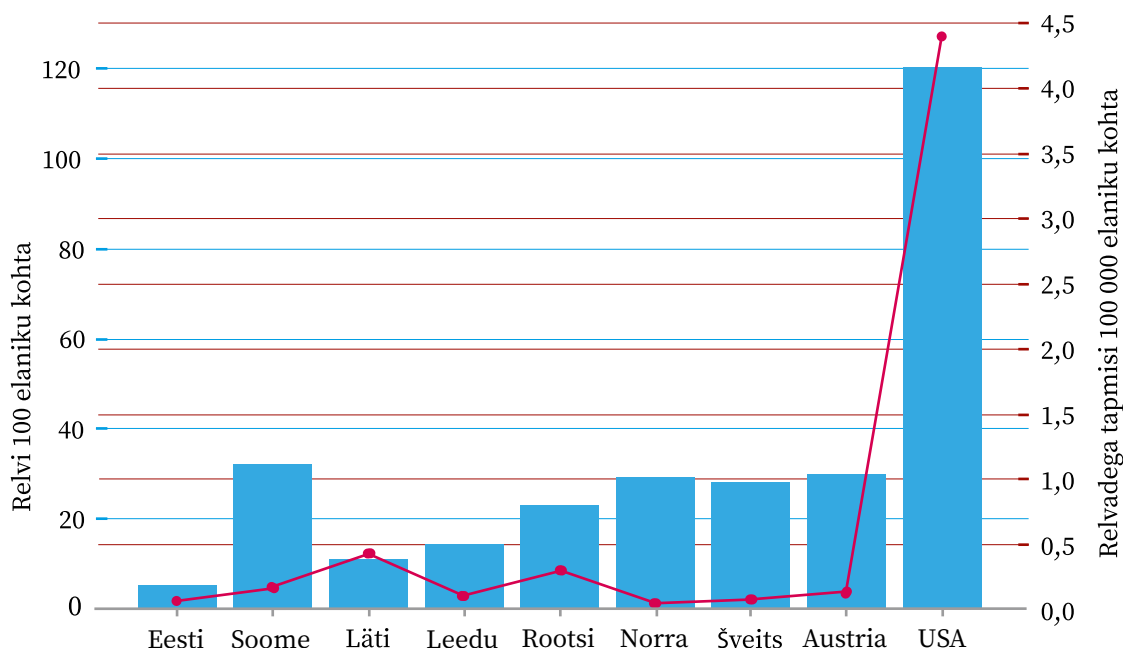
110 Sorainen, A. „Elanike käes võiks vabalt olla oluliselt rohkem tulirelvi.“ ERR, 08.01.2025. <https://www.err.ee/1609569919/aku-sorainen-elanike-kaes-voiks-vabalt-olla-oluliselt-rohkem-tulirelvi>

111 Kuna tagasiside andjatelt ei ole selle avalikuks kasutamiseks luba küsitud, esitatakse seisukohad siin kokkuvõtlikult ja isikutele viitamata.

Euroopa Liidus on tsiviilisikutel enim relvi Soomes – 32 relva 100 elaniku kohta. Soomele järgneb Austria (30), tagapool on Rootsi (23), Leedu (14), Läti (11). Eesti on tagant neljas 5 relvaga 100 elaniku kohta. Norras on 29 ja Ameerika Ühendriikides 120 relva 100 elaniku kohta.¹¹² Šveitsis on 28 relva 100 elaniku kohta¹¹³. Seejuures on Soomes relvaomanikke u 8%¹¹⁴, Eestis 2%¹¹⁵. Kurioosel kombel on 2016. aasta andmete kohaselt Eestis relvaomanikest soomlaste protsent suurem kui Eesti kodanike oma – vastavalt 3,4% ja 2,2%¹¹⁶. Kui isikul on mitu relva, on valdavalt tegu erinevate jahirelvadega.

Seejuures Soomes on 0,16 relvaga tapmist 100 000 elaniku kohta, Rootsis 0,3 ja Šveitsis 0,07¹¹⁷, Austrias 0,14¹¹⁸, Leedus 0,1 ja Ameerika Ühendriikides 4,4¹¹⁹, Norras 0,04¹²⁰ ja Lätis 0,42¹²¹. Eesti puhul ametlikku statistikat ei leia. Kaudse info järgi ei ole mõnel aastal ühtegi relvaga tapmist, mõnel aastal on mõni, arvutuslikult seega 0,08¹²². Rootsis on relvaga tapmist hulk viimastel aastatel suurenenud ja see on seotud kuritegelike grupeeringutega¹²³.

-
- 112 Small Arms Survey andmed. Civilian Firearms Holdings, 2017. <https://www.smallarmssurvey.org/sites/default/files/resources/SAS-BP-Civilian-held-firearms-annexe.pdf>
 - 113 Krüsselmann, K. jt, Firearm Homicides in Europe: A comparison with non-firearm homicides in five European countries. *Global Crime*, 24(2), 145–167. <https://doi.org/10.1080/17440572.2023.2211513>
 - 114 Soome Siseministeeriumi andmed. Hunting and target practice popular recreational activities in Finland. <https://intermin.fi/en/police/firearms>
 - 115 Leesment, A. „Graafik. Kui palju on Eestis relvalo omanikke?” <https://maaleht.delfi.ee/artikkel/90142819/graaфик-kui-palju-on-eestis-relvalo-omanikke>
 - 116 Männi, M. Graafik: Eestis on üle 26 000 relvaomaniku ja ligi 67 000 relva. Eesti Ekspress, 04.02.2016. <https://ekspress.delfi.ee/artikkel/73566685/graaфик-eestis-on-ule-26-000-relvaomaniku-ja-ligi-67-000-relva>
 - 117 Krüsselmann, K. jt, Firearm Homicides in Europe: A comparison with non-firearm homicides in five European countries. *Global Crime*, 24(2), 145–167. <https://doi.org/10.1080/17440572.2023.2211513>
 - 118 13 relvaga tapmist 2025. aastal Austria 9,2 miljonist elanikust. – Austria Siseministeeriumi “Kriminalpolizeiliche Anzeigenstatistik. Kriminalitätsbericht 2025”, lk 62. https://www.bundeskriminalamt.at/501/files/kriminalpolizeiliche_anzeigenstatistik_2025_bf.pdf
 - 119 Homicide rate per 100,000 population where the weapon was a firearm. Our World in Data. <https://ourworldindata.org/grapher/homicide-rates-from-firearms?map>
 - 120 2 relvaga tapmise juhtumit 2020. aastal Norra 5,4 miljonist elanikust. Norra politsei ülevaade Nasjonal Drapsoversikt 2020, ptk 1.1 ja 2.4. <https://www.politiet.no/globalassets/tall-og-fakta/drap/drapsoversikt-2020-.pdf>
 - 121 2015. aasta andmeid; uuemad andmed ei ole leitavad. Gunviolence.eu. Project Insight (Flemish Peace Institute). <https://gunviolence.eu/wp-content/uploads/2023/08/Latvia-1.pdf>
 - 122 Keskmiselt 6–7% tapmistest aastas, kui aastas on 18 tapmist. James, P. jt, Firearm-related violence and trafficking in Estonia. Flemish Peace Institute, lk 22. https://vlaamsvredesinstituut.eu/wp-content/uploads/2022/11/TARGET_Estonia6.pdf
 - 123 Shootings and violence. Brå (The Swedish National Council for Crime Prevention). <https://bra.se/english>

Joonis. Tsiviilrelvade arvu ja relvaga tapmiste statistika¹²⁴.

Soomes ja Eestis on tulirelvaga toime pandud tapmiste osakaal üks Euroopa madalamaid. Samas on Soomes tulirelvade hulk Euroopas kõige kõrgem ja Eesti oma kõige väiksemate hulgas. Relvaga sooritatud tapmiste väikest hulka võib nii Soomes kui ka Eestis seostada organiseeritud kuritegevuse vähesusega. Eeltoodud statistika põhjal võib eeldada, et olukorras, kus organiseeritud kuritegevus on vähene, siis isegi peale relvade hulga kahekordistamist Eestis jääks tulirelvadega sooritatud tapmiste hulk Eestis endiselt üheks väiksemaks Euroopas. Samas tõstab relvade kontrollitud lisandumine ja laskeharrastuse kasvamine aja möödudes ajateenijate arvu ja kaitsetahet. P. Kaldre toob välja, et Šveitsi relvakultuur on mõne ajaloolase arvates just see üks põhjus, miks Šveits suutis Teises maailmasõjas neutraalsuse säilitada.¹²⁵

Soomes politsei andmed aastatest 2022–2024¹²⁶ kinnitavad, et tulirelvade kasutamine raskete vägivallakuritegude toimepanemisel on ka kõrge tsiviilrelvastatuse tingimustes pigem erandlik. Kogu riigis on vaid ligikaudu 4,8% rasketest

¹²⁴ Statistika põhineb tekstis välja toodud ja viidatud andmetel. Kõikide riikide statistika ei olnud kättesaadav eelmis(t)e aasta(te) kohta, mistõttu osa riikide puhul on kasutatud varasemat statistikat.

¹²⁵ Kaldre, P. Riikluse parimaid kaitsjaid on relvastatud rahvas. ERR, 24.03.2025. <https://www.err.ee/1609642097/peeter-kaldre-riikluse-parimaid-kaitsjaid-on-relvastatud-rahvas>

¹²⁶ Ampuma-aseet rikoksentekeväliseina ja rikosten kohteina. Teema-analüüsi. Helsinki: Poliisi, 2024, lk 29. <https://poliisi.fi/documents/25235045/31329635/Ampuma-aseet+rikoksentekev%C3%A4liseina%C3%A4+ja+rikosten+kohteina.pdf/f7afcea7-aebe-933a-3ce5-46c00c0a7fde/Ampuma-aseet+rikoksentekev%C3%A4liseina%C3%A4+ja+rikosten+kohteina.pdf?t=1729060898787>

vägivallakuritegudest toime pandud tulirelvaga, kusjuures kõige sagedamini esineb tulirelva kasutamist mõrvade ja mõrvakatsete puhul, kuid ka seal jääb osakaal alla viiendiku vastavatest kuritegudest. Röövide ja kehalise väärkohtlemise puhul on tulirelva kasutamise osakaal veelgi madalam. Andmestik toetab järeldust, et tsiviilrelvade laialdasem olemasolu ei tähenda automaatselt suuremat rasket relvakuritegevust ning määravaks osutuvad eelkõige organiseeritud kuritegevuse ulatus ja sotsiaalne kontekst.

Ettepanekud ja riskid

Elmises alapeatükis selgitati, et kuigi relvi tajutakse ohtlikuna, siis relvade hulk inimeste käes ei ole korrelatsioonis relvakuritegevusega. Soovides edendada relvakasutusoskust ja relvade omamist, ei tähenda see, et relvakuritegevus peaks suurenema. Statistika näitab, et eeskuju tasub võtta Soomest. Tõenäoliselt võib kohata relvapoliitika relvi soosivamaks kujundamisele vastuhüüdeid, et me ei soovi Ameerikat. Tõepoolest – ameerikalik on hirmutav, küll aga võiks olla julgustav Soome kogemus.

Relva ei tuleks käsitada mitte üksnes ohuna, vaid ka julgeolekuressursina. Eesti õiguskorras nähakse relva praegu peamiselt kõrgendatud ohuga esemena, seda nii inimeste kui ka ametnike poolt. Samal ajal rõhutavad turva- ja kaitsevaldkonna eksperdid, et relvade oskuslik kasutamine, väljaõpe ja harjutamine suurendavad turvalisust ning tugevdavad kaitsetahet.

(Tsiivil)relvapoliitika puhul on oluline silmas pidada, et sellel on riigikaitseline mõõde. Illusoorne on arusaam, et sõjalise kriisi korral jääb kaitsev roll üksnes kaitsevägele ning tsiviilisikutesse see ei puutu. Ukraina kogemus näitab vastupidist: sõjaolukorras võib relvade kiire jagamine elanikkonnale osutuda vältimatuks. Seetõttu on mõistlik kasvatada juba rahuajal nende inimeste hulka, kes on relvakäsitsemiseks välja õpetatud, usaldusväärsed ja vajaduse korral võimelised panustama. Nii on suurem tõenäosus sõda ära hoida ning kui see on käes, on võimalik kiiremini ja paremini reageerida.

Selle ettepaneku risk on, et tsiviilrelvastuse rolli võidakse üle hinnata ning jätta mulje, nagu võiks see asendada riiklikke kaitsevõimeid. Nii see olla ei saa, tsiviilisikute relvaoskusel ja relvaomandil on Kaitseväge toetav roll.

Julgeolekupoliitiliselt on oluline ka see, et kodanike poolt isiklike relvade soetamine võimaldab saavutada arvestatava julgeolekuefekti väljaspool riigi eelarvet. Kui relvade hulk Eestis kasvab kontrollitult juba rahuajal, suureneb ühtlasi valmisolek olukorraks, kus Euroopas puhkev sõda haaraks ka Eestit ning täiendava relvastuse hankimiseks võib olla juba hilja. Selline lähene mine ei tähenda, et relvastumine jäetaks turu või üksikisiku kanda, vaid et riik kasutab olemasolevat ühiskondlikku ressursi eesmärgipärasemalt.

Oluline oleks vähendada ka relvaomandi ja laskmise elitaarset või kitsasse huvirühma kuuluvat kuvandit. Relvade omamine ja laskmise harrastamine ei peaks olema väheste privileeg, vaid osa laiemast vastutustundlikust turva- ja kaitsekultuurist. See suhtumine tuleks viia nii laiemale avalikkuseni kui ka

relvalubade üle otsustavate ametnikeni. Nende ülesanne ei ole otsustada, kas inimene väärib relvaluba, vaid otsustada, kas inimene oskab ja suudab relva ohutult kasutada. Selline kontrollitase peab jääma.

RelvS-i tuleks muuta. Seadusest tuleb välja jätta absoluutsed keelud relvaluba anda või kohustus see ära võtta väiksemate rikkumiste eest ilma igasuguse kaalutlusõigusega. Seda ei eelda mitte ainult kaitsetahte tõstmine, osa küsimuste puhul nõuab seda ka põhiseadus. Samuti saaks lisada võimaluse, et teatud juhtudel relvaluba peatatakse, mitte ei võeta seda ära, mis tähendab relvade võõrandamist ja hiljem n-ö nullist alustamist.

Jäika seadust on õigustatud sellega, et ametnikul on nii lihtsam. See on iseenesest õige, aga ei õigusta siiski jäika piirangut. Hiljutises lahendis leidis Riigikohus, et haldusmenetluse tõhusus ei saa olla eraldiseisev eesmärk.¹²⁷ Kaalutlusõiguse olemasolul kasvab tõenäoliselt vaidluste hulk. Kui praktika on välja kujunenud, vaidlused ilmselt vähenevad. Politsei- ja Piirivalveametis tuleks teadvustada, et nad ei tegele üksnes siseturvalisuse tagamisega, vaid neil on ka roll kaitsetahte kujundamises.

RelvS-i muudatusteks, sealhulgas põhimõtteliseks nihkeks on praegu hea aeg – Siseministerium saatis arvamuse avaldamiseks uue RelvS väljatöötamiskavatsuse. Valdkonna poliitika kujundajatel on juba veendumus, et mingeid muudatusi on vaja teha.

Muudatuste üks tulemus peaks olema, et kui inimene on läbinud politsei põhjaliku taustakontrolli, siis võiks tal olla senisest avaram võimalus relva omada ja laskmist harrastada ka siis, kui ta ei osale laskevõistlustel. Kohane on paralleel teiste harrastustega: enamik jõusaalis või jooksmas käivaid inimesi ei tee seda võistlemiseks, kuid ühiskond peab sellist tegevust siiski väärtuslikuks. Sama loogika võiks kehtida ka laskmise puhul.

Suurema relvade ja harrastajate hulgaga kaasneb risk, et tekib üksikjuhtumeid, eksimusi ja õnnetusi. Küsimus on selles, millises ulatuses peab ühiskond riski vastuvõetavaks.

Siin võib tuua paralleeli liiklusega: kui lubatud sõidukiirus oleks 10 km/h, ei toimuks tõenäoliselt ühtegi hukkunuga liiklusõnnetust, kuid ühiskond ei pea sellist lahendust mõistlikuks. Enamikul Eesti maanteedel on lubatud sõita 90 km/h, sest sellise kiirusega kaasnevat riski peetakse vastuvõetavaks võrreldes saadava ühiskondliku kasuga. Hoolimata sellel kiirusel juhtuvate õnnetuste rasketest tagajärgedest, on paljude jaoks ka kiiruseületamise riskitase vastuvõetav.

Sarnane valik tuleb teha ka relvapoliitikas. Kui relvaomanikke lisandub ja laskmist harrastatakse rohkem, siis suureneb mõnevõrra ka intsidentide hulk. Tagades siiski kontrolli relvaomanike üle ja edendades relvakultuuri teadlikult, seejuures kaitsetahte edendamiseks, ei tohiks relvaõnnetuste ega kuritegevuse

127 RKPKo [5-2-5-79](#), p 51.

hulk kasvada korrelatsioonis relvade ega laskjate hulgaga. Sellega vähendatakse märksa raskema ohu – Eesti vastu suunatud sõjalise rünnaku realiseerumise mõju. Viimase realiseerumise korral oleksid kahjud ulatuselt ja tagajärgedelt võrreldamatult suuremad kui need riskid, mis kaasnevad relvade ja laskmiskohtade regulatsiooni mõõduka leevendamisega.

10 poliitikasoovitust

Seada ühine eesmärk ja hoida teemat elus – Riigikogu riigikaitsekomisjoni liikmed, Kaitseliidu vanematekogu ja Eesti Reservohvitseride Kogu

Riigikogu riigikaitsekomisjoni liikmed, Kaitseliidu vanematekogu ja Eesti Reservohvitseride Kogu võiksid koostada kokkuleppe, mille järgi on Eesti relvapoliitika eesmärk toetada laiapõhjalist riigikaitset. Kokkulepe oleks aluseks kogu edasisele tööle ja annaks poliitilise suuna erinevate otsuste tegemiseks. Seejuures tuleb teadvustada, et rohkem relvi ja rohkem harjutamist tähendab ka mõõdukat riskikasvu.

PPA relvalubade menetlused – PPA juhtkond

Teadvustada PPA juhtkonnas ja organisatsiooni sees, et relvaluba ei ole privileeg, vaid vabadusele seatud piirang, mis peab olema põhjendatud. Relvalubade üle otsustamise haldusmenetluses peab olema suhtumine, et pärast põhjaliku taustakontrolli läbimist nähakse relvaomanikku usaldusväärse partnerina, mitte tõenäolise rikkujana. Järelevalve peaks olema sellest hoiakust lähtuvalt riskipõhine.

Lasketiirude rajamise lihtsustamine – Siseministeerium, Riigikogu

Täna on võimalikud kahesugused laskmiskohad – alalised, väga rangete nõuetega lasketiirud ja ajutised laskepaigad. Riigikogu menetluses olevale relvaseaduse ja lõhkematerjali seaduse muutmise seaduse eelnõule (855 SE) on esitatud muudatusettepanek, mille järgi loodaks eraldi lihtsustatud kategooria alalisele väikese kasutusega laskekohale (kuni 50 m, mitteäriline). Mitte küll kõigis ettepanekutes esitatud nüanssides, aga üldjoontes on võimalik ka kehtiva volitusnormi alusel sätestada juba praegu kolmas laskmiskohtade kategooria, mille rajamine oleks lihtsam ja millele kehtiksid võrreldes lasketiirudega teistsugused nõuded.

Suurem kaasatus Kaitseliitu tegevuse tutvustamise ja sobivate osalusviiside leidmise kaudu – Kaitseliit

Esiteks – kasutada Kaitseliidu tegemiste noortele tutvustamiseks (rohkem) sotsiaalmeediat. Vaadata üle kodulehed, et info eri osalemise viiside kohta oleks selge ja hõlpsalt leitav. Käia koolides rääkimas Kaitseliidu tegemistest.

Teiseks – analüüsida, kes on need sotsiaalsed grupid (vanus, sugu, haridus, nende kombinatsioonid), keda täna Kaitseliidus ei ole või on väga vähe. Uurida, mis vormis osavõtt Kaitseliidus ja panustamine riigikaitseks võiks neid enim kõnetada. Kui sellist osalusviisi Kaitseliidus täna ei ole, siis see luua ning viia info sihtgruppideni.

Kaitseliidu relvade hoidmise ja kasutuse põhimõtete uuendamine – Kaitseliit, Kaitseministeerium, Riigikogu

Tuleks üle vaadata Kaitseliidu relvade taotlemise ja relva kodusele hoiule andmise, samuti isikliku relva õppustel kasutamise reeglid. Relvade kodusele hoiule andmine peaks olema kontrollitud tegevliikmete puhul soositud, sest see tagaks kaitsevajaduse korral isikutele kiire relvade kättesaadavuse ja vähendaks riske, mis kaasnevad sellega, kui paljud isikud kogunevad korraga relvahoidla juurde relvade saamiseks.

Õppustel võiks lubada osaleda oma relva ja drooniga, kui see ei ole vastuolus õppuse eesmärgiga või muudel kaalukatel põhjustel (teavitus ja vajadusel keelamine; mitte igakordne loa taotlemine). Näha ette selge kulude hüvitamise mudel sarnaselt sõidukulude hüvitamisega (kulude hüvitamine või standardse laskemoona asendamine).

Relvaseaduse uuendamine – Siseministeerium, Riigikogu

Riigikogus olevad RelvS-i muudatused tuleks esimesel võimalusel ära menetleda. Siseministeerium peaks jõudsalt edasi liikuma uue seaduse väljatöötamiskavatsusega. Kaotada või leevendada relvaseaduses kehtivad paljud absoluutsed keelud ja anda ametnikele kaalutlusõigus, et oleks võimalik hinnata rikkumiste tegelikku ohtlikkust ja proportsionaalsust relvaloa andmisel ja selle äravõtmisel.

Arutelude käigus tuleks silmas pidada, et relvapoliitika peab olema suunatud ka kaitsetahte suurenemisele. Relv ei ole üksnes kõrgendatud ohuga ese, vaid selle käsitlemise oskus on osa laiapõhjalisest riigikaitsest. Suunata seejuures ka avalikku debatti nii, et fookus ei ole relvade liberaliseerimisel või Ameerikal, vaid oskuste, vastutuse ja kaitsetahte kasvatamisel Soome traditsioonide ja sisu vaimus.

Riigikaitseõpetus koolides – Haridus- ja Teadusministeerium koostöös Sotsiaalministeeriumiga

Muuta õppekava, et viia sisse riigikaitseõpetus ka põhikoolis. Gümnaasiumi riigikaitseõpetuse õppekava muuta nii, et relvaharjutusel osalemise võimalus oleks kõigil.

Käsitleda riigikaitseõpet ka väärtuskasvatuseks, sh vastutuse ja ühiskondliku sidususe tugevdamiseks. Alaealiste relvakäsitluse küsimustes lähtuda juhendatud ja institutsionaalselt raamitud relvaõppest, mitte eesmärgist lapsi relvast võimalikult eemale hoida.

Käsitleda noorte vaimset ja füüsilist tervist ning sportlikku vormi julgeolekuküsimusena. Tagada mitmekesine huvihariduse kättesaadavus igas vanuses.

Kohalikud omavalitsused

Soodustada lasketiirude rajamist, eriti maapiirkondades, viies huvilised kokku nõukogudeaegsete lagununud põllumajandushoonete ja muude

sobilike paikade omanikega. Teha koostööd Kaitseliidu, jahimeeste ja laskespordiorganisatsioonidega.

Näha lasketiire kogukonna taristuna, mitte häiringuna.

Mõõdikud ja avalik eduaruandlus relvapoliitika ja kaitsetahte mõõtmiseks ning suunamiseks – Kaitseministeerium

Läbi mõelda mõõdikud, mille muutused loovad eeldused kaitsetahte parandamiseks. Seejuures tuleks tugineda hõlpsalt kogutavatele andmetele, et mitte tekitada lisabürokraatiat. Näiteks ajateenijate osaluse näitajad, Kaitseliidu liikmesuse trend, relvalubade menetluste kestus, lasketiirude ja laskekohtade lisandumine.

Aku Sorainen on advokaadibüroo Sorainen vanempartner. Tema 1995. aastal asutatud advokaadibüroo on tänaseks kasvanud Baltimaade suurimaks üle 300 juristiga. Aku on sündinud ja õppinud Soomes ning hakkas Balti riikide vastu huvi tundma kohe pärast Eesti taasiseseisvumist 1991. aasta augustis. Aku otsustas kirjutada oma magistritöö Lapi Ülikoolis (University of Lapland) äsja iseseisvunud riikide äriõigusest. See töö pälvis Soomes palju tähelepanu ja peagi hakkasid suurettevõtted temalt nõu küsima. 1993. aastal kolis Aku Eestisse ja lõi siin õiguspraksise. Ta tegeleb aktiivselt riigikaitse ja julgeoleku teemadega ning panustab toetava partnerina büroo riigikaitse sektorgrupi juhtimisse. Aku on ka Soome reservohvitser.

Ulrika Paavle on advokaadibüroo Sorainen jurist, kes on lõpetanud Tartu Ülikooli ning omandanud magistrikraadi ka Saksamaal Freiburgi Ülikoolis. Tal on mitmekülgne ja pikaajaline kogemus avalikust sektorist – ta on töötanud Õiguskantsleri Kantseleis, Justiitsministeeriumis ning Riigikohtu põhi-seaduslikkuse järelevalve kolleegiumi nõunikuna, samuti juhtinud ettevõtluse osakonda Tarbijakaitse ja Tehnilise Järelevalve Ametis. Ulrika karjääri läbivaks jooneks on olnud õiguslike muudatuste kujundamine ja põhi-õiguste tagamine, mis on kujundanud tema tugevalt põhiseaduskeskse mõtlemise. Ta on aktiivselt kaasa rääkinud ka põhiseaduslike teemade avalikus arutelus.

Raporti tellis MTÜ Põhimõtte Koda.
Täname abi eest Jaan Tõnissoni Postimehe Fondi ja Postimehe raamatukirjastust.

Kaanefoto Kalle Müller

Keeletoimetaja Lea Arme
Kujundaja Kalle Müller
Kujunduskontseptsioon: Karl-Kristjan Nigesen

Väljaande autoriõigus:
Aku Sorainen, Ulrika Paavle ja MTÜ Põhimõtte Koda, 2026

Kõik õigused on kaitstud. Selle raporti ühtegi osa ei tohi reprodutseerida ega edastada ühelgi kujul ega ühegi vahendiga ilma autoriõiguse omaja kirjaliku loata.

ISBN 978-9908-50-115-4 (pdf)
ISSN (Põhimõtte Koja raportid ja mõttepaberid) 3125-5302